

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «**Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії**»

Виконав: здобувач вищої освіти
4 курсу групи ОП-42 денного відділення
напряму підготовки 05 - "Соціальні та
поведінкові науки"
спеціальності 052 «Політологія»

ОПП «Політичні технології
та аналіз політики»

Начевний Дмитро Сергійович

Керівник: д. політ. н., професор
Шаповаленко Марина Володимівна

Рецензент: к. іст. н., доцент,
Анатолій Парфіненко

ХАРКІВ - 2025

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Філософський факультет

Кафедра політології

Спеціальність 052 Політологія

Освітньо-професійна програма «Політичні технології та аналіз політик»

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри

О.А. ФІСУН

« _____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

На кваліфікаційну роботу бакалавра

Начевного Дмитра Сергійовича

1. Тема роботи: «Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії»

керівник роботи Шаповаленко Марина Володимирівна, д. політ. н., проф. кафедри політології

затверджені наказом по університету від від «22» березня 2024 року № 3801-5/795

2. Строк подання студентом роботи 30.04.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Встановити історико-політичні передумови формування різних типів політичних режимів у країнах Азії.
2. Проаналізувати особливості функціонування демократичних режимів на прикладах Японії, Індії та Південної Кореї.
3. Визначити специфіку функціонування авторитарних режимів на прикладах Китаю, Ірану та Північної Кореї.
4. Здійснити порівняльний аналіз структурних характеристик, ідеологічних засад та політичної мобілізації в демократичних і авторитарних режимах Азії.
5. Оцінити вплив культурних чинників, азійських цінностей та зовнішніх викликів на стабільність та трансформацію політичних режимів у регіоні.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапу роботи	Термін виконання етапу
1	Консультація з керівником щодо обрання теми роботи	30.09.2024
2	Затвердження теми роботи	12.10.2024
3	Аналіз та підбір літературних джерел для написання роботи	30.11.2024
4	Написання змісту до кваліфікаційної роботи	30.12.2024
5	Написання першого розділу та висновків до нього	30.01.2025
6	Написання другого розділу та висновків до нього	28.02.2025
7	Написання вступу до роботи	15.03.2025
8	Написання висновків до роботи	31.03.2025
9	Оформлення списку використаних джерел	15.04.2025
10	Написання анотації	30.04.2025
11	Фінальні коригування та доопрацювання	12.05.2025
12	Переддипломна практика	19.05.2025- 08.06.2025
13	Підготовка доповіді до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	20.05.2025
14	Підготовка презентації до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	21.05.2025
15	Підготовка до виступу на захисті кваліфікаційної роботи	22.05.2025
16	Передзахист кваліфікаційної роботи	27.05.2025
17	Фінальні коригування та доопрацювання після зауважень на передзахисті	27-29.05.2025
18	Перевірка кваліфікаційної роботи через систему антиплагіат	30.05.2025
19	Захист кваліфікаційної роботи	12.06.2025

5. Дата видачі завдання 30.09.2024

Здобувач вищої освіти _____ Д.С.Начевний
 Керівник роботи _____ М.В.Шаповаленко

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н.
КАРАЗІНА
ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ**

Направляється студент *Начевний Д.С.* до захисту бакалаврської роботи за спеціальністю 052 – політологія на тему: «*Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії*»

Бакалаврська робота і рецензія додаються.

Декан філософського факультету _____ Карпенко І. В.

Довідка про успішність

Студент *Начевний Д.С.* за період навчання на філософському факультеті з 2021 року по 2025 рік повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за національною шкалою:

відмінно – _____%, добре – _____%, задовільно – _____%.

Фахівець 1 категорії
навчального центру організації

освітнього процесу філософського факультету _____ Ревкова Н. Є.

Висновок керівника бакалаврської роботи

Студент *Начевний Д.С.* виконав бакалаврську роботу на тему «*Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії*» яка присвячена порівняльному аналізу функціонування демократичних і авторитарних політичних режимів у країнах Азії з метою виявлення їхніх характерних рис, механізмів влади та впливу на розвиток суспільства.

Керівник бакалаврської роботи:
професор кафедри політології
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор політичних наук _____

Шاپоваленко М.В.

_____20____року

Висновок кафедри про бакалаврську роботу

Бакалаврська робота розглянута. Студент *Начевний Д.С.* допускається до захисту роботи в Екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри політології _____

Фісун О.А.

ЗМІСТ

<u>Зміст</u>	4
<u>Вступ</u>	5
<u>Розділ 1: Теоретичні засади та класифікація політичних режимів в Азії</u>	9
<u>1.1. Поняття політичного режиму: критерії розмежування демократичних та авторитарних моделей</u>	9
<u>1.2. Історико-політичні передумови формування різних типів режимів у країнах Азії</u>	21
<u>Розділ 2: Порівняльний аналіз особливостей функціонування демократичних та авторитарних режимів в Азії</u>	35
<u>2.1. Практичні аспекти функціонування демократичних режимів: кейси Японії, Індії та Південної Кореї</u>	35
<u>2.2. Особливості авторитарного правління: аналіз політичної системи Китаю, Ірану та Північної Кореї</u>	52
<u>Висновки</u>	59
<u>Список використаних джерел</u>	63

ВСТУП

Дослідження політичних режимів в країнах Азії набуває особливої ваги в контексті сучасних глобальних трансформацій, оскільки цей регіон демонструє надзвичайне розмаїття форм державного устрою, від стійких демократій до жорстких авторитарних систем, що визначає не лише внутрішньополітичні процеси, але й має значний вплив на міжнародні відносини та глобальну безпекову архітектуру, з огляду на що вивчення специфіки функціонування цих режимів, історичних передумов їхнього формування та характерних рис дозволяє глибше зрозуміти динаміку політичного розвитку в одному з ключових макрорегіонів світу. Поняття політичного режиму, що охоплює сукупність формальних та неформальних правил, які визначають організацію центру політичної влади та її відносини з ширшим суспільством, є центральним для аналізу, при цьому розмежування між демократичними, тоталітарними та авторитарними моделями, а також їхніми численними підтипами, залишається актуальним науковим завданням, що потребує постійного уточнення критеріїв та врахування нових емпіричних даних.

Сучасна політологічна думка приділяє значну увагу вивченню авторитаризму, зокрема його різновидів та механізмів стійкості, як це відображено у працях Хуана Лінца, який визначає авторитарні режими через обмежений політичний плюралізм, відсутність розробленої ідеології та низький рівень політичної мобілізації, або у класифікаціях Лінца та Степана, які розглядають режими через призму плюралізму, ідеології, лідерства та мобілізації. Демократичні ж режими характеризуються через забезпечення народовладдя, рівності та плюралізму, відкритість формування влади та верховенство права, як зазначав Роберт Даль, демократія має щонайменше два виміри – публічне змагання та право на участь. Формування політичних систем в Азії відбувалося під впливом комплексу чинників, серед яких глибинні історичні традиції, наслідки

колоніалізму, економічна специфіка та зовнішні геополітичні впливи, причому культурний детермінізм, що підкреслює вплив культурних цінностей на соціальну та економічну організацію, зокрема на моделі політичних взаємин, є одним із важливих підходів до розуміння цієї специфіки, проте дискусії навколо так званих азійських цінностей залишаються політизованими та методологічно неоднозначними.

Актуальність теми роботи зумовлена потребою глибокого розуміння специфіки політичних процесів в азійських країнах, де спостерігається унікальне поєднання історичних традицій, культурних особливостей, наслідків колоніалізму та сучасних викликів глобалізації, що безпосередньо впливає на формування та функціонування політичних режимів; відповідь на питання, чому саме зараз необхідно вивчати цю проблему, полягає у зростаючій геополітичній та економічній вазі Азії, що робить аналіз її політичних систем критично важливим для прогнозування глобальних тенденцій та вироблення адекватних стратегій міжнародного співробітництва.

Метою представленої роботи є комплексний аналіз теоретичних засад класифікації політичних режимів та порівняльний аналіз особливостей функціонування демократичних і авторитарних моделей в країнах Азії, виявляючи ключові характеристики, історико-політичні передумови їхнього становлення та сучасні тенденції розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно послідовно вирішити такі завдання:

- розглянути поняття політичного режиму та критерії розмежування демократичних і авторитарних моделей;
- проаналізувати історико-політичні передумови формування різних типів режимів у країнах Азії;

- дослідити практичні аспекти функціонування демократичних режимів на прикладі Японії, Індії та Південної Кореї;
- виявити особливості авторитарного правління через аналіз політичних систем Китаю, Ірану та Північної Кореї. Об'єктом дослідження виступають політичні режими в країнах Азії як складне суспільно-політичне явище, що характеризується сукупністю методів та способів здійснення державної влади.

Предметом дослідження є теоретичні концепції політичних режимів, критерії їхньої класифікації, а також специфічні риси, історичні умови формування та сучасні особливості функціонування демократичних та авторитарних політичних систем в окремих азійських країнах.

Об'єктом дослідження є політичні режими як сукупність формальних та неформальних правил, що визначають організацію центру політичної влади та її відносини з суспільством у країнах Азії

Дослідження ґрунтується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, серед яких системний підхід, що дозволяє розглядати політичні режими як цілісні утворення з внутрішніми взаємозв'язками елементів, порівняльно-політологічний метод, використаний для зіставлення особливостей демократичних та авторитарних систем в азійському контексті, історико-генетичний метод, що сприяв виявленню витоків та еволюції політичних режимів; інституційний аналіз, спрямований на вивчення формальних та неформальних правил, що регулюють політичні процеси; а також аналіз документів та наукових публікацій для узагальнення існуючих теоретичних напрацювань та емпіричних даних.

Основна частина тексту роботи структурована таким чином, що перший розділ присвячений теоретичним засадам та класифікації політичних режимів в Азії, де розкривається поняття політичного режиму,

аналізуються критерії розмежування демократичних та авторитарних моделей, спираючись на роботи таких авторів, як Панова, Багінська, Палоус, Фрідріх та Бжезинський, Лінц, Ван ден Бош, Ермакофф, Гапоненко, Ву, та досліджуються історико-політичні передумови формування різних типів режимів у країнах Азії, звертаючись до праць Іногучі та Ньюмана, Вонга, Іржавської та Терещенко, Охно, та Ога. Другий розділ зосереджений на порівняльному аналізі особливостей функціонування демократичних та авторитарних режимів в Азії; тут розглядаються практичні аспекти функціонування демократичних режимів на прикладі Японії, Індії та Південної Кореї, з використанням матеріалів Клімана та Твінінга, Варшнея, Бека, Мослера, Соліс, Ядава та Сінгха, Пак та Парк, Твінінга, Сато та документа *India A Dynamic Democracy*, а також аналізуються особливості авторитарного правління в Китаї, Ірані та Північній Кореї, спираючись на дослідження Воррена, Мінцнера, Сакаї, Хе та Воррена, Чжуна та Інглхарта і Табатабаї.

Робота складається зі вступу, двох розділів, що включають по два підрозділи кожний, висновків та списку використаних джерел, який налічує 50 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінки, з яких основного тексту – 58 сторінок

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В АЗІЇ

1.1. Поняття політичного режиму: критерії розмежування демократичних та авторитарних моделей

Поняття політичного режиму охоплює сукупність формальних та неформальних правил, що визначають організацію центру політичної влади та її відносини з ширшим суспільством, встановлюючи, хто має доступ до політичної влади та як ті, хто перебуває при владі, взаємодіють з тими, хто її не має. Режими є більш стійкими формами політичної організації, ніж конкретні уряди, але зазвичай менш тривалими, ніж держава, яка, натомість, є більш постійною структурою панування та координації, що включає апарат примусу та засоби для управління суспільством і вилучення з нього ресурсів. Сучасні політичні режими можна класифікувати на три основні типи: демократичні, тоталітарні та авторитарні, причому розмежування між тоталітарними та авторитарними режимами, особливо однопартійними авторитарними режимами, вимагає чіткого визначення для дотримання критерію взаємовиключності. Авторитарні політичні режими характеризуються концентрацією влади в руках обмеженого кола людей чи однієї особи, недостатньою чи повністю відсутньою системою розподілу влади та політичних контролюючих механізмів, що часто супроводжується обмеженнями громадянських прав і свобод, контролем над ЗМІ та пригніченням опозиції (Панова, Багінська 2023: 7).

Розрізнення між автократичними та неавтократичними формами правління є таким же давнім, як і сама концепція західної політики, що виникла з народженням міста-держави в стародавній Греції. До того часу існуючі держави-імперії, незважаючи на можливий високий рівень технічного розвитку, управлялися подібно до великих домогосподарств, де правителі виступали гарантами космічного порядку в людському світі та посередниками між богами та людьми, маючи повну адміністративну,

управлінську, судову, військову та фіскальну владу і будучи вільними приймати або відкидати будь-які закони та норми, що регулюють суспільство їхніх підданих. На противагу варварському автократичному правлінню, в грецькому полісі не було людського правителя, наділеного верховною владою; не божественна воля імператора чи фараона, а закон, номос, був прийнятий як справжнє джерело порядку в людському світі, що мало революційне значення: тоді як дополітичні суспільства були структуровані ієрархічно, конституція політичної спільноти, керованої законом, передбачала принципово горизонтальну організацію, вимагаючи радикального обмеження правлячої влади та запроваджуючи абсолютно нову концепцію управління. Елементарним наміром верховенства права було перетворення голів сімейних домогосподарств на громадян, щоб дати їм можливість висловлювати свої думки в поточній дискусії щодо спільного блага та уповноважити їх говорити та діяти публічно, причому конфлікти та суперечки в полісі не могли вирішуватися шляхом втручання всемогутнього правителя, а суворо в межах політичної справедливості, де обов'язкові рішення з усіх спірних питань могли прийматися лише належним судовим органом поліса в належному правовому процесі. Свобода та рівність громадян перед законом означали, що вони мали право подавати звинувачення один проти одного, а у випадку подання позову проти них мали право на справедливий та публічний судовий розгляд, де обрані присяжні, які судили своїх співгромадян, присягали неупереджено вислуховувати обидві сторони та голосувати суворо з питання, що розглядається (Palous 2008: 2130).

Поняття тоталітаризму та авторитаризму, що з'явилися лише у 20 столітті, позначають сучасні автократичні політичні режими, тобто форми правління, де правитель наділений абсолютною владою та здійснює її. Ці терміни вперше з'явилися в європейському політичному дискурсі в 1920-х роках, і їх використовували не опоненти авторитарних режимів, а їхні

власні пропагандисти та протагоністи, які шукали рішення для подолання вад сучасного лібералізму. Беніто Муссоліні та теоретики італійського фашизму, такі як Джованні Джентіле, ввели термін *totalitario* на початку 1920-х років для опису нового типу держави, завданням якої було вивести Італію з повоєнної кризи. Гасло Муссоліні – «Все в державі, нічого поза державою, нічого проти держави» – чітко демонструє, що тоталітаристам не подобалося в лібералізмі: надто мало держави та надто багато приватизації життя в ліберальному буржуазному суспільстві та його по суті негативна концепція свободи як свободи від політики, його конформізм, посередність та легкість, його відчуження від публічної сфери, яка, на їхню думку, мала бути знову оживлена давньоримським або традиційним германським духом. Тоталітарний пошук нової концепції держави був каталізований Першою світовою війною, яка повністю змінила соціальний та духовний клімат на європейському континенті, підірвавши впевненість європейського середнього класу та центральну догму сучасної Європи – віру в прогрес (Palous 2008: 2131).

Класичний період в історії концепцій тоталітаризму та авторитаризму розпочався з конференції з тоталітаризму, проведеної Американською академією мистецтв і наук у Бостоні в березні 1953 року, організованої Карлом Фрідріхом, який пізніше опублікував фундаментальну працю з дослідження тоталітарного феномену разом зі Збігневом Бжезинським – «Тоталітарні диктатури та автократія» 1956 р.. Фрідріх та Бжезинський стверджували, що тоталітарна диктатура є історично унікальною та *sui generis*, і що фашистські та комуністичні тоталітарні диктатури в основному схожі, або принаймні більше схожі одна на одну, ніж на будь-яку іншу систему правління, включаючи попередні форми автократії. Результатом їхніх зусиль стало визначення тоталітарної диктатури за шістьма основними ознаками або рисами: 1) офіційна ідеологія, що складається з офіційного корпусу доктрин, які охоплюють усі життєво важливі аспекти

існування людини, якої повинні дотримуватися всі, хто живе в цьому суспільстві, принаймні пасивно; ця ідеологія характерно сфокусована і спрямована на досконалий кінцевий стан людства, тобто містить хіліастичну претензію, засновану на радикальному відкиданні існуючого суспільства та завоюванні світу для нового; 2) єдина масова партія, очолювана типово однією людиною, диктатором, і складається з відносно невеликого відсотка, до 10% чоловіків і жінок – твердого ядра, пристрасно і беззастережно відданого ідеології та готового всіляко сприяти її загальному прийняттю, така партія є ієрархічно, олігархічно організованою і типово або вищою за бюрократичну урядову організацію, або повністю переплетеною з нею; 3) система терористичного поліцейського контролю, що підтримує, а також наглядає за партією для її лідерів, і характерно спрямована не тільки проти доказових ворогів режиму, але й проти довільно обраних класів населення; терор таємної поліції систематично використовує сучасну науку, особливо наукову психологію; 4) технічно зумовлена майже повна монополія контролю в руках партії та її підлеглих кадрів над усіма засобами ефективної масової комунікації, такими як преса, радіо та кіно; 5) аналогічно технологічно зумовлена майже повна монополія контролю (в тих самих руках) над усіма засобами ефективного збройного бою; та 6) центральний контроль та управління всією економікою через бюрократичну координацію її раніше незалежних корпоративних утворень, типово включаючи більшість інших асоціацій та групових заходів. Це визначення все ще може слугувати хорошою відправною точкою для будь-якого дослідження тоталітарних явищ, проте слід зазначити, що очікування тих, хто потребував таких термінів для використання в різних галузях ціннісно-нейтрального наукового дослідження, залишилися невиконаними через методологічну проблему: контекст Холодної війни задав тон дебатам про тоталітаризм і створив навколо них атмосферу політичної кризи та ідеологічної нагальності (Palous 2008: 2132, 2133).

Хуан Лінц визначає авторитарні режими як політичні системи з обмеженим, невідповідальним політичним плюралізмом, без розробленої та керівної ідеології, але з характерними менталітетами, без широкої чи інтенсивної політичної мобілізації, за винятком деяких моментів їхнього розвитку, і в яких лідер або іноді невелика група здійснює владу в формально погано визначених, але насправді досить передбачуваних межах. Ця характеристика авторитарних режимів фіксує їх як один із типів автократії, що також включає інші недемократичні політичні режими, які не є авторитарними, такі як тоталітаризм або, у розумінні Лінца та Чехабі, султанізм. Лінц також зазначає, що авторитаризм відрізняється від демократії обмеженим плюралізмом, відсутністю керівної ідеології, низьким рівнем мобілізації та нечітко визначеними, але передбачуваними межами влади лідера або групи. Авторитарні режими, на відміну від тоталітарних, допускають певний ступінь плюралізму, хоча він і обмежений і може називатися також обмеженим монізмом; цей плюралістичний вимір може бути де-юре або де-факто. Оскільки вони не можуть черпати свою легітимність із вільних та чесних виборів, ані з ідеології, як тоталітарні режими, вони повинні покладатися на примус, а в деяких випадках на традиційні форми легітимності, наприклад, монархії. Цей дефіцит легітимності проєктується на їхні відносини з громадянським суспільством, яке вони не здатні мобілізувати, як у тоталітарних чи демократичних режимах, що робить їх найбільш нестабільними з усіх трьох типів (Van den Bosch 2013: 86, Linz 2000).

Іван Ермакофф виділяє п'ять способів концептуалізації авторитаризму: апріорний, заснований на шкалах, типологічний, вимірний та родовий. Апріорний підхід, сформульований в етичних термінах, пов'язує автократію з позбавленням колективного вибору та спроможності. Підходи, засновані на шкалах, вимірюють ступінь, до якого ознаки, що вважаються визначальними для демократії, відсутні або виснажені.

Типологічний підхід сортує авторитарні політичні системи шляхом категоризації способів захоплення та управління державною владою. При переході до вимірного мислення увага зосереджується на атрибутах режиму, що відображають простір варіацій. Родове розуміння концептуалізує рід авторитарної влади як безумовну, необмежену в часі та невідзвітну. Лінц та Степан 1996 категоризують авторитарні, тоталітарні, посттоталітарні та султаністські режими за чотирма широко визначеними характеристиками: плюралізм, ідеологія, лідерство та мобілізація (Linz, Stepan 1996: 42-45, Ermakoff 2025: Conceptualizing Authoritarianism).

Демократичний політичний режим визначається як сукупність способів та методів функціонування політичної системи, що покликані забезпечити теоретичні демократичні принципи, серед яких народовладдя, рівність, плюралізм тощо. Критеріями демократичного політичного режиму є відкритість формування влади, розмежування сфери повноважень держави і громадянського суспільства, верховенство права, пріоритет прав та свобод людини. Ці характеристики стосуються політичної сфери життя суспільства, що означає, що не варто очікувати від демократії підвищення рівня життя, стабілізації економічної та соціальної системи, оскільки демократичний уряд об'єктивно не може вирішити низку соціальних проблем, таких як бідність, безробіття, інфляція тощо (Гапоненко 2011: 161 - 162). Роберт Даль зазначав, що демократія складається щонайменше з двох вимірів: крім конкуренції, яку він назвав публічним змаганням, існує ще один вимір – участь, яку він назвав правом на участь. На думку Даля, демократія – це політичний метод, перелік інституційних механізмів, що зосереджені на виборчому процесі, оскільки вибори є центральними для демократичного методу, бо вони забезпечують механізм, за допомогою якого народ може контролювати лідерів. Даль перерахував кілька вимог до демократії, і на першому місці стояла свобода створювати та приєднуватися до організацій, а саме політичних партій; таким чином, вибори державних

посадовців, участь виборців у виборах та конкуренція між партіями та кандидатами стають двома найвідмітнішими рисами демократії (Wu 2015: 225).

Для розрізнення демократичних, тоталітарних та авторитарних режимів використовуються такі виміри, як плюралізм групи, що утримує владу, її легітимність та спосіб розподілу основних політичних посад. Демократія має чіткі формальні правила для ідентифікації групи можновладців та їх інституціоналізації; різні виборчі системи, засновані на консенсусі вільних та чесних виборів на рівних умовах для всіх груп-учасниць, забезпечують механізм відбору. Обрані групи отримують легітимність для створення владної коаліції відповідно до кількості отриманих голосів, а розподіл основних виборних посад здійснюється за неформальними правилами, підкріпленими формальною структурою стримувань і противаг, конфлікту інтересів, підзвітності тощо. У демократичних режимах три гілки влади – законодавча, виконавча та судова – мають свої повноваження та підтримують баланс через систему стримувань і противаг, причому судова влада, особливо конституційний суд, має останнє слово у суперечках і відіграє важливу роль у створенні нових формальних правил. Армія та спецслужби де-факто та де-юре підпорядковані виконавчій та законодавчій владі. На відміну від цього, в ідеальних тоталітарних режимах влада формально базується на ідеології, яка ідентифікує можновладців, об'єднаних в одну партію, а їхня неформальна влада походить від поєднання примусу та масової підтримки. Розподіл основних політичних посад регулюється виключно неформальними правилами, а селекторат, тобто ті, хто інституційно необхідний для вибору керівництва уряду та має доступ до приватних благ, що розподіляються керівництвом, є дуже малим і зазвичай складається з найвищих партійних чиновників, тісно пов'язаних з лідером. У тоталітарних режимах партія є моністичним центром влади, її завдання – не

представляти народ, а трансформувати його членів, і її влада значно перевершує всі інші церемоніальні гілки влади. Армія та секретні служби чітко підпорядковані партії, і якщо в певний момент військовий апарат або уряд отримали б контроль над тоталітарною партією, режим більше не можна було б назвати тоталітарним (Van den Bosch 2013: 87 - 89).

Авторитарні режими, що знаходяться між демократією та тоталітаризмом, характеризуються неоднорідною структурою ідентифікації групи, що утримує владу, вони мають ширший селекторат, ніж тоталітарні аналоги, але менший, ніж демократичний електорат. Рівень формальної легітимності авторитарних режимів різний: ті, що мають сильні інституціоналізовані формальні правила, як монархії чи теократії, можуть покладатися на традицію або конституцію для доведення легітимності владної групи. Режими, що сильно залежать від примусу та залякування для утримання влади, наприклад, військові хунти, намагаються сформулювати певні націоналістичні, ідеологічні, прагматичні чи інші дискурси, щоб компенсувати брак формальної легітимності. Ті режими, яким бракує і формальної легітимності, і потенціалу примусу, або які вирішують не використовувати їх, зазвичай встановлюють багатопартійну систему як демократичний фасад з метою створення джерела формальної легітимності. Відповідно, чим нижча формальна легітимність режиму та/або його потенціал для силового утримання владної позиції, тим більший його селекторат та рівень розподілу влади; авторитарні режими, що дозволяють іншим партіям брати участь у виборах, іноді змушені кооптувати опозиційні партії та групи інтересів і ділитися з ними певною владою в обмін на їхню підтримку та прийняття існуючого набору правил. У цих режимах влада зазвичай зосереджена у виконавчій владі, армії або інших інституціях, таких як теократичні інституції чи королівські родини, а законодавча влада, якщо існує, жорстко контролюється правлячою виконавчою владою або правлячою партією, тоді як судова влада часто є

інструментальною, де можновладці підкуповують, шантажують, звільняють або призначають лояльних кандидатів для створення формально незалежної, але по суті підконтрольної третьої гілки влади (Van den Bosch 2013: 88 - 89).

Вертикальні обмеження влади, тобто відносини між можновладцями та керованим ними народом, також чітко розрізняють три типи режимів. У демократіях політичні, громадянські та економічні свободи захищені та збалансовані; політичні права надають людям можливості організовуватися, голосувати, брати участь у політичному процесі, висловлювати свою думку без страху переслідування, тобто всі інструменти для участі в процесі прийняття рішень через вибори або референдуми. Громадянські права, з іншого боку, захищають населення від уряду та від короткострокового популістського правління більшості, а економічні свободи забезпечують додатковий контроль над політичною владою, оскільки дають громадянам засоби до існування, дозволяючи їм здобувати особисту автономію та засоби для об'єднання та організації. Усі ці необхідні умови сприяють розквіту громадянського суспільства та незалежних ЗМІ, які є ключовими для просування, зміни або протидії політичним рішенням, а формальні правила забезпечують рамки для опозиції з боку громадянського суспільства у формі страйків, маніфестацій тощо, а також платформу для легальної політичної опозиції в державних структурах (Van den Bosch 2013: 89 - 90).

Тоталітарні режими, навпаки, жодним чином не захищають своїх громадян від свавільних переслідувань; хоча верховенство права встановлене, воно не пропонує людям захисту від держави, а основні економічні права заперечуються, оскільки економіка централізовано планується, що унеможлиблює формування груп інтересів поза партією. Ліві тоталітарні режими традиційно надають деякі соціально-економічні фундаментальні права позитивного характеру, такі як право на житло,

медичне обслуговування, право на працю, які надаються громадянам за умови виконання ними громадянських обов'язків. Громадянське суспільство в тоталітарних режимах контролюється; за допомогою інструментів, що варіюються від пропаганди та освіти до примусу, маси мобілізуються та інтегруються в систему, часто починаючи з раннього віку через молодіжні рухи. Партія також контролює всі спеціалізовані функції, які з часом можуть стати незалежними, неполітичними центрами влади, проте парадоксально, що ці режими, наголошуючи на участі, також мають деякі демократичні аспекти, оскільки масове членство в партії та пов'язаних з нею організаціях може надавати сенс, мету та відчуття участі багатьом громадянам, хоча громадянське суспільство не може обирати альтернативи або пропонувати їх, а всі форми опозиції категорично придушуються партією (Linz 2000: 72–73, 80–94, Van den Bosch 2013: 90-91).

Авторитарні режими охоплюють більш розпливчасті критерії у своїх вертикальних відносинах з громадянським суспільством; як правило, ці режими не можуть подолати розрив між можновладцями та громадянським суспільством так, як це роблять демократичні або тоталітарні архетипи. Після інституціоналізації їхніх формальних та неформальних правил ці режими зазвичай стикаються з постійними викликами з боку різних груп, на які вони спираються; деякі можновладці майстерно розігрують ці різні групи одна проти одної, щоб залишатися під більш-менш повним контролем, тоді як інші менш успішні і змушені включати деяких до свого селекторату, якщо не мають інших засобів їх підкорити. Це зазвичай призводить до призупинення деяких політичних прав для населення в цілому та свавільних порушень громадянських прав для тих, хто з тієї чи іншої причини стає мішенню режиму: вважаються політично небезпечними особами чи групами, дискримінованими етнічними чи релігійними меншинами, особистими ворогами можновладців тощо. Економічні свободи зазвичай надаються населенню досить широко, особливо в тих режимах, які

дотримуються ліберальної економічної політики, а громадянське суспільство в цілому обмежене, але не систематично проникається державними акторами і не демонтується. Два аспекти є конститутивними для цих режимів: по-перше, їхній набір правил не передбачає жодних рамок або можливостей для мобілізації великих верств населення, що призводить до апатії та розчарування серед їхніх початкових прихильників; по-друге, авторитарні режими з невеликою кількістю альтернативних джерел легітимності та/або потенціалу примусу більше інвестують у свій демократичний фасад, дозволяючи обмежену платформу для опозиції, форми якої легальна, нелегальна, алегальна та напівопозиція відрізняються залежно від підтипів категорії, що є вирішальним аспектом поступової демократизації і чітко відсутнє в тоталітарних режимах (Linz 2000: 166–167, 168–170, Van den Bosch 2013: 92). Розрізнення між автократичними та неавтократичними урядами, між простим життям та «хорошим» життям, за словами Арістотеля, між рабським життям суспільства, що прагне самозбереження, захищеного надлюдською діяльністю свого божественного правителя та організованого як свого роду домогосподарство, та життям, яке може вестися лише в множинності вільних людських агентів, спонукало греків до повстання проти перського царя, і це те саме розрізнення, що представляє основну політичну ідею західної цивілізації, яку ми прагнемо зрозуміти та вивчити, досліджуючи сучасні явища тоталітаризму та авторитаризму (Palous 2008: 2130-2131).

Підсумовуючи, можна запропонувати такі мінімальні визначення для кожного типу режиму: демократичний режим – це група, ідентифікована високоформалізованим, інституціоналізованим набором правил, прийнятих усіма сторонами на основі їхньої виборчої легітимності в умовах вільних та чесних виборів, що відбуваються на рівних умовах; переможці виборів, зазвичай у формі політичних партій, створюють правлячу коаліцію відповідно до внутрішніх неформальних правил, а їхня політична влада

розподіляється всередині групи між різними гілками влади у взаємодії з легальною опозицією відповідно до суворих формальних правил; можновладці обмежені зовнішніми формальними правилами, такими як конституція та права людини, і підзвітні електорату, а спадкоємність формально регулюється через вибори (Van den Bosch 2013: 95). Авторитарним режимом керує невелика група, внутрішньо регульована неформальним набором правил; їхня влада може бути зосереджена в одній або кількох гілках влади без реальних стримувань і противаг або поза урядом; їхні можновладці ідентифікуються за неформальною легітимністю, такою як примус або нібито чесні вибори, або в поєднанні з формальною, традиційною легітимністю; у випадку виборів вони не є вільними чи чесними, або їм бракує рівних умов, оскільки політична влада не походить від електорату, у першому випадку селекторат ще вузький, але часто включає деякі обрані групи інтересів; внутрішня спадкоємність регулюється відповідно до неформальних правил селекторатом, можновладці не обмежені зовнішніми формальними правилами, оскільки неформальні правила їх замінюють, а режим закритий для великих верств населення. Тоталітарний режим організований в одну масову партію, очолювану невеликою групою, формально ідентифікованою, а її дії обмежені ідеологією; партія контролює державні інститути та військовий апарат і прагне робити те саме зі своїм населенням; верховенство права підтримується і служить для реалізації ідеології; жодна правова база не захищає громадян, а права людини надаються свавільно, якщо взагалі надаються; метою режиму є мобілізація та трансформація населення відповідно до його ідеології, і він використовує державу для контролю, пропаганди та освіти, селекторат дуже вузький, оскільки лише партія може впливати на спадкоємність, а режим більш відкритий, оскільки деяким лояльним громадянам пропонуються можливості для участі в системі (Van den Bosch 2013: 96).

1.2. Історико-політичні передумови формування різних типів режимів у країнах Азії

Формування політичних режимів в країнах Азії — це процес комплексний, зумовлений як глибинним корінням історичних традицій, так і наслідками тривалого колоніального періоду, економічною специфікою, та зовнішнім геополітичним впливом. Культурний детермінізм підкреслює, що культурні цінності формують соціальну та економічну організацію, зокрема, моделі політичних взаємин, участь громадян та їхню правосвідомість. Суспільства або регіони, що поділяють спільну культурну спадщину, виробляють унікальні системи політичного та соціального устрою, що відрізняються від решти світу, іноді вступаючи з ним у конфлікт. Ці, культурно зумовлені, устрої пояснюють економічну ефективність, соціальну єдність, та визначають ключові моменти міжнародних відносин між культурними групами (Inoguchi та Newman, 1997: 1). У період між XVI та початком 19 століття, Східна Азія являла собою велику густонаселену частину світу з політичним ладом, відмінним від європейського. Китай, будучи центром політичного устрою Східної Азії, з огляду на демографічну та територіальну вагу, формував відносини з сусідами, відмінні від звичайних відносин між ранньомодерними європейськими правителями, які боролися за території через війни та династичні шлюби. Китай домінував у Східній Азії не лише завдяки своїм розмірам. Підхід китайської держави до зовнішніх зносин визначався внутрішнім порядком, тож для розуміння уявлень китайських чиновників про відносини з іншими, потрібно вивчити їхнє ставлення до власних підданих. До 1500 року Китай вже мав політичну ідеологію та інститути, засновані на принципах та практиках, розроблених протягом майже двох тисячоліть. Ядром внутрішньої адміністрації були повітові магістрати, числом понад 1300, що утворювали нижню ланку вертикально інтегрованої бюрократії, що охоплювала всю імперію. Ці магістрати відповідали за

підтримку місцевого порядку, збір податків та турботу про народне благо, спираючись на обмежений штат секретарів та писарів, а також помічників. Вони також залежали від місцевих еліт — землевласників, купців та тих, хто склав іспити на державну службу, але не служив в уряді, — для фінансування та управління зерносховищами та школами, а також для ремонту храмів, доріг та мостів (Wong Encarta: 1 - 2).

Колоніальна експансія, спричинена розвитком капіталізму в передових країнах Європи, призвела до перших колоніальних захоплень в Азії та Африці на початку нового часу, що спричинило соціально-економічні, політичні та культурні наслідки для підкорених країн Сходу, це включало посилення експлуатації селян, руйнування ремесла та мануфактури. Загальна характеристика розвитку Китаю в постсередньовічний період мала значні сили та культуру, проте селянська війна середини XVII століття та союз правлячої верхівки з маньчжурськими завойовниками призвели до встановлення Цинської династії та фіксації територіальних меж Цинської держави. Економіка Китаю характеризувалася різними формами власності на землю, розвинутими містами, цеховим ремеслом, мануфактурою та торгівлею, а державний лад визначався системою станів та релігійно-ідеологічною системою, що включала конфуціанство, даосизм та буддизм. Зовнішня політика Китаю XVII-XVIII століть, заснована на концепції «Серединної імперії» та великоханському шовінізмі, призвела до «закриття» Китаю, незважаючи на активізацію таємних товариств та народні заворушення наприкінці XVIII — на початку XIX століть (Іржавська та Терещенко, 2015: 7-8).

Промислова революція на Заході та прагнення капіталістичних держав до нових колоніальних загарбань на Сході посилили тиск на Китай, особливо з боку Англії, яка прагнула відкрити країну та китайський ринок, що загостило внутрішньополітичну ситуацію через торгівлю опіумом. Діяльність уповноваженого цинського двору Лінь Цзесюя з боротьби з

контрабандою опіуму спровокувала англо-китайський конфлікт та Першу опіумну війну 1840–1842 років, що завершилася поразкою Китаю та підписанням Нанкінського договору, а також договорів із США та Францією у 1843–1844 роках, насильно відкривши Китай та завдавши шкоди китайському народу. Селянська війна тайпінів 1850–1864 років, яка мала релігійне забарвлення та очолювалася Хун Сюцюанем, стала відповіддю на погіршення становища народу та іноземне втручання; похід на Нанкін призвів до проголошення Тайпін Тяньго та впровадження «Земельної системи Небесної династії». Втручання іноземних держав, таких як Англія, Франція та США, у внутрішні справи Китаю під час Другої опіумної війни 1856–1860 років, яка закінчилася Тяньцзінськими та Пекінськими договорами, та державний переворот 1861 року прискорили перетворення країни на напівколонію, попри опір тайпінської армії. Політика самопосилення, спрямована на модернізацію Китаю після придушення тайпінського повстання, зазнала краху, що пов'язано з формуванням нових класів буржуазії та пролетаріату, а також роллю китайської еміграції хуацяо. Агресія Франції, що призвела до втрати Китаєм впливу у В'єтнамі та франко-китайської війни 1884–1885 років, а також японо-китайська війна 1894–1895 років з її кабальними умовами мирного договору, спричинили поділ Китаю на сфери впливу, незважаючи на політику відкритих дверей США, сформульовану в доктрині Хея (Іржавська та Терещенко, 2015: 8).

Дебати навколо «азійських цінностей» є центром дискусій щодо ролі культури в політичному та економічному розвитку, оскільки економічне зростання країн Східної Азії, яке було значним і часто досягнуто іншими методами, ніж неоліберальна ортодоксія, вивело політичні та соціальні устрої цих країн на перший план. Успіх цих країн, порівнюючи з занепадом західних економік, та тертя через торговий протекціонізм, економічні умови, демократію та права людини, перетворили дискусії про «азійські

цінності» з інтелектуального вправи на політизоване питання. Концепція «азійських цінностей» базується на припущеннях, що мають серйозні методологічні проблеми, оскільки сама фраза припускає, що соціальні, економічні та політичні характеристики деяких азійських країн базуються на загальній, визначеній та специфічній системі цінностей, що перевищує національні, релігійні та ідеологічні відмінності. Твердження, що культурні цінності підтримують темпи зростання східноазійських країн та обумовлюють впорядковані соціальні та політичні особливості регіону, викликає питання методологічної обґрунтованості причинно-наслідкових зв'язків та детермінізму (Inoguchi та Newman, 1997: 2).

Більшість східноазійських демократій розвинулися через жорсткий або м'який авторитарний шлях до певної форми демократії, в сенсі виборів, загального виборчого права та політичних партій, однак у деяких випадках вони, здається, базуються на іншій соціальній основі. Сильний уряд, який відповідає за забезпечення колективних потреб, відсутність багатьох ліберально-демократичних практик та довговічність політичних еліт, здається, є нормою, наприклад, Сінгапур з моменту незалежності управляється Партією народної дії, під керівництвом Лі Куан Ю між 1959 та 1990 роками, та навіть описувався як консенсократія. Правляча партія Голкар в Індонезії, за підтримки військових, виграла всі вибори з моменту встановлення політичної системи в 1975 році, а подібна тривалість влади спостерігалася в Ліберально-демократичній партії в Японії, Об'єднаної малайської національної організації в Малайзії, еліті в Таїланді, альянсу бюрократичних та військових сил донедавна в Південній Кореї та Гоміньдану на Тайвані. У деяких із цих країн не було повної свободи для опозиційних партій, свободи слова, поділу влади чи громадянських та політичних прав, як їх розуміють у західній політичній думці. В суспільствах, де наголошується на консенсусі та гармонії, особливо у прагненні до економічного зростання, опозиція могла розглядатися як

підривна. Культурні цінності використовувались як інструмент для контролю інакомислення, і поширена думка, що розвиток вільного ринку передує демократії та громадянським правам, подібно до того, як це було на Заході. Лі Куан Ю стверджував, що не вірить, що демократія обов'язково веде до розвитку, і що для країни необхідна дисципліна більше, ніж демократія (Inoguchi та Newman, 1997: 5 - 6).

Східноазійські країни не починали з розробки стратегічних документів для боротьби з бідністю або зосередження на врядуванні, прозорості та участі громадян на низовому рівні. Натомість вони віддали пріоритет розв'язанню найактуальніших викликів, пов'язаних із зовнішньою військовою загрозою чи внутрішньою соціальною роздробленістю. Економічне зростання розглядалося як важлива умова для підтримки національної єдності та військової готовності. У багатьох країнах утвердився політичний режим, відомий як авторитарний девелопменталізм. Він будь-що прагнув економічного росту, долаючи таким чином пастку бідності, одночасно цей режим визнавав та вирішував нові проблеми, що виникали через стрімке зростання, як-от розрив у доходах, урбанізація, внутрішня міграція, шкода довкіллю та перенаселення. Цей режим, часто виникав під серйозною загрозою безпеці - як у Південній Кореї під загрозою з боку Північної Кореї, або на Тайвані, де існування було під сумнівом через континентальний Китай - або у разі внутрішнього політичного хаосу та етнічних конфліктів. Його характеризувало існування потужного та економічно обізнаного лідера, визначення розвитку як пріоритетної національної мети, наявності ідеології та одержимості, а також наявності елітної технократичної групи для підтримки лідера та отримання політичної легітимності через успішний розвиток. Такий авторитарний девелопменталізм, за винятком Гонконгу, використовувався всіма успішними економіками Східної Азії в минулому і, як правило, тривав два-три десятиліття. Після цього відбувався перехід до більш

демократичних форм правління, як-от у Кореї та Тайвані. Сінгапур є винятком, зберігши систему навіть після досягнення високого рівня доходу. Варто відзначити, що економічний зліт з низької бази потребує масової та швидкої мобілізації ресурсів. Демократія, з її потребою в узгодженні та компромісах, може мати труднощі з виконанням швидких і масштабних заходів для зменшення структурної нерівності багатства, що робить авторитарні засоби тимчасово привабливими для прискореного розвитку (Ohno, 2007: 37 - 49).

Важливим для розуміння формування режимів в Азії є також обговорення так званих азійських цінностей сам цей термін є вкрай політизованим і методологічно сумнівним. Теза про те, що культурні цінності зумовили економічне зростання східноазійських країн та їх впорядковані соціально-політичні особливості, ґрунтується на ряді припущень, які складно підтвердити. Серед таких питань - чи дійсно східноазійські цінності переважають ідеологічні, культурні, релігійні та соціально-економічні зміни та чи існує східноазійська модель демократії. Серед ознак, які часто асоціюються з «азійськими цінностями», називають групову орієнтацію, коли інтереси спільноти ставлять вище за інтереси індивіда, самодисципліну, повагу до сімейних зв'язків та старших, ощадливість, працьовитість та командну роботу. Ці цінності іноді пов'язують з конфуціанською традицією, хоча таке узагальнення для всієї Східної Азії є помилковим, і деякі аналітики вважають це «винаходом традиції», спрямованим на протидію західній критиці авторитаризму. Східноазійські демократії часто відрізняються від західної ліберальної моделі, характеризуючись сильним урядом, відповідальним за колективні потреби, відсутністю багатьох ліберально-демократичних практик та тривалим перебуванням при владі політичних еліт, як, наприклад, Народна партія дії в Сінгапурі, Голкар в Індонезії чи Ліберально-демократична партія в Японії. Це може бути пояснено прагненням до гармонії, консенсусу

та уникання конфронтації. Проте, в низці цих країн не було повної свободи для опозиційних партій чи свободи слова в західному розумінні. Аргумент про те, що економічний розвиток передує демократії та громадянським правам, як це було на Заході, часто використовувався для виправдання сильного уряду та обмеження деяких політичних прав в інтересах суспільства, особливо в умовах забезпечення стабільності та базового добробуту під час швидкого розвитку (Inoguchi, Newman, 1997: 5 - 6).

Процеси глобалізації та модернізації, включаючи індустріалізацію, урбанізацію, освіту та демократизацію, неминуче ведуть до розмивання культурних відмінностей та руйнування традиційних цінностей та інституцій. Східноазійські лідери намагалися використовувати можливості цього середовища, одночасно опираючись глобалізаційній культурі, що супроводжує цей процес, проте сам факт опору змінам свідчить про існування сили цих змін. Дійсно, модернізація в Східній Азії змінює соціальні цінності, і певні характерні риси зникають, що може вказувати на процес декультурації. Водночас зростання політичної свідомості та почуття відчуження, викликані соціальними перетвореннями, мали драматичні наслідки для політики та соціальних відносин, особливо в перехідних демократіях, де демократичні групи та громадські активісти висловлювали невдоволення темпами змін та просували партисипативні моделі місцевої демократії. Навіть у таких країнах, як Японія, громадськість стає менш схильною довіряти альянсу бюрократії, Ліберально-демократичній партії та бізнесу в роботі на інтереси Японії за зачиненими дверима, вимагаючи більшої прозорості та підзвітності. У Таїланді, попри традиційні уявлення про прийняття людьми свого становища без скарг, десятки тисяч знедолених, особливо з сільської місцевості, проводять демонстрації проти нерівномірного розподілу доходів від бурхливої економіки. Тому почуття культурної ідентичності співіснують зі зростаючою політичною свідомістю в контексті глобалізаційних сил,

люди стають більш наполегливими, долаючи традиційну стриманість та мобілізуючись знизу (Inoguchi, Newman, 1997: 7 - 8) Специфічний шлях формування режимів у Китаї та Японії під час Холодної війни також демонструє важливість внутрішніх чинників, таких як національні інтереси та ідентичність, які часто переважали ідеологічні розмежування біполярного світу. Китай після встановлення КНР у 1949 році, змагався за легітимність з урядом на Тайвані, проводячи політику «Одного Китаю» і зрештою домогшись визнання як єдиного китайського уряду, але Китай, спочатку дотримуючись прорадянської політики, після смерті Сталіна почав проводити незалежну ідеологічну лінію в комуністичному таборі, аж до антирадянської позиції, оскільки національні інтереси – захист кордонів, економічний розвиток, міжнародний статус – були важливішими за ідеологію Холодної війни. Японія, зазнавши поразки у Другій світовій війні та перебуваючи під контролем США, прагнула ідентичності незалежної, мирної країни та економічної потуги, і, незважаючи на американський вплив у сферах безпеки та зовнішньої політики, намагалася забезпечити автономний політичний простір, особливо у відносинах з Китаєм, величезним ринком для Японії, з яким вона прагнула розвивати зв'язки ще з 1949 року, наголошуючи на історичній, географічній, економічній та культурній близькості (Oh, 2013: 4-7).

Отже, як висновок до розділу 1, можна вказати, що поняття політичного режиму охоплює складну сукупність як формалізованих правил, так і неформалізованих норм, що визначають способи організації центральної політичної влади, характер її взаємодії із суспільством у широкому розумінні, встановлюючи, хто саме отримує доступ до важелів управління, яким чином здійснюється розподіл владних повноважень, і як ті, хто перебуває при владі, взаємодіють із тими, хто позбавлений політичного впливу; при цьому політичні режими, як специфічні політичні утворення, зазвичай демонструють більшу стійкість і тривалість у часі, ніж

окремі урядові кабінети, але, як правило, поступаються державі як такій у довговічності, оскільки держава уособлює собою більш сталу структуру панування, що володіє апаратом примусу, засобами управління суспільством і мобілізації необхідних ресурсів. У межах цього розуміння, авторитарні політичні системи вирізняються високим ступенем концентрації влади в руках обмеженого кола осіб або навіть однієї особи, що часто супроводжується недостатньо розвиненою або повністю відсутньою системою розподілу владних повноважень і дієвих механізмів політичного контролю, а такі умови нерідко корелюють із обмеженнями громадянських прав і свобод, жорстким контролем над засобами масової інформації та систематичним придушенням будь-яких проявів опозиційної діяльності, що різко контрастує з демократичними ідеалами, які мають своє коріння у давньогрецькому уявленні про поліс, де не воля всемогутнього правителя, а закон, або номос, визнавався як справжнє джерело порядку в людському світі, що стало революційним кроком від ієрархічно структурованих дополітичних суспільств до принципово горизонтальної організації політичної спільноти, яка передбачала радикальне обмеження правлячої влади та запроваджувала абсолютно нову концепцію управління, основним наміром верховенства права в цій античній моделі було перетворення голів родинних домогосподарств на політично активних громадян, надання їм можливості брати участь у публічних дискусіях щодо спільного блага та уповноваження діяти в публічній сфері, причому конфлікти та суперечки в полісі не могли вирішуватися шляхом авторитарного втручання, а суворо в межах політичної справедливості та відповідного правового процесу, де громадяни користувалися свободою та рівністю перед законом, включаючи право висувати звинувачення та право на справедливий і публічний судовий розгляд перед обраними присяжними.

У двадцятому столітті виникли терміни тоталітаризм і авторитаризм для опису сучасних автократичних режимів, у яких правитель наділений

абсолютною владою та здійснює її, причому ці терміни спочатку були введені не опонентами, а самими пропагандистами й апологетами таких режимів, які шукали шляхи подолання вад сучасного лібералізму, як це робив, Беніто Муссоліні, уявляючи державу, що охоплює всі аспекти життя, на протигагу ліберальному негативному розумінню свободи як свободи від політики; інтелектуальні спроби систематизувати розуміння тоталітаризму, особливо актуальні після Другої світової війни, призвели до формування таких концептуальних рамок, як шість основних ознак тоталітарної диктатури, запропонованих Карлом Фрідріхом та Збігневом Бжезинським: наявність офіційної, всеохоплюючої ідеології з хіліастичною претензією на досконалий кінцевий стан людства; існування єдиної масової партії, очолюваної диктатором і складеної з відносно невеликого відсотка фанатично відданих ідеології членів; застосування системи терористичного поліцейського контролю, що використовує сучасну науку і спрямований як проти реальних, так і проти довільно обраних ворогів режиму; технічно зумовлена майже повна монополія контролю над усіма засобами масової комунікації; аналогічна монополія контролю над усіма засобами ефективного збройного бою; та центральний контроль і управління всією економікою через бюрократичну координацію, при цьому атмосфера холодної війни значною мірою політизувала ці дебати, ускладнюючи формування ціннісно-нейтральних наукових підходів.

Хуан Лінц у своїх впливових працях визначив авторитарні режими як політичні системи з обмеженим, невідповідальним політичним плюралізмом, без розробленої та керівної ідеології, але з характерними менталітетами, без широкої чи інтенсивної політичної мобілізації, за винятком деяких моментів їхнього розвитку, і в яких лідер або іноді невелика група здійснює владу в формально погано визначених, але насправді досить передбачуваних межах, відрізняючи їх від демократій обмеженим плюралізмом, відсутністю керівної ідеології та низьким рівнем

мобілізації; на відміну від тоталітарних систем, авторитарні допускають певний ступінь плюралізму, хоча він і обмежений, та не маючи можливості черпати свою легітимність із вільних і чесних виборів або з розвиненої ідеології, вони змушені покладатися на примус, а в деяких випадках на традиційні форми легітимності, наприклад, у монархіях, що робить їх потенційно більш нестійкими. Лінц та Степан, у свою чергу, запропонували класифікувати авторитарні, тоталітарні, посттоталітарні та султаністські режими за чотирма ключовими характеристиками: рівнем плюралізму, специфікою ідеології, особливостями лідерства та характером політичної мобілізації, що дозволяє більш нюансовано підходити до розрізнення різних недемократичних форм правління.

Демократичні політичні режими, на противагу автократіям, визначаються як сукупність способів і методів функціонування політичної системи, що мають на меті забезпечення теоретичних демократичних принципів, серед яких народовладдя, рівність усіх громадян перед законом та в політичних правах, а також політичний плюралізм, що передбачає вільну конкуренцію різних політичних сил та ідей; ключовими критеріями демократичного політичного режиму є відкритість процесів формування органів влади, чітке розмежування сфери повноважень держави та сфери автономного функціонування громадянського суспільства, неухильне дотримання принципу верховенства права та забезпечення пріоритету прав і свобод людини, як це було підкреслено Робертом Далем, коли він виділяв публічне змагання та право на участь як два основні виміри демократії, де центральну роль відіграють вибори та свобода створювати політичні організації. Розрізнення між демократичними, тоталітарними та авторитарними режимами часто базується на аналізі таких аспектів, як ступінь плюралізму групи, що утримує владу, джерела її легітимності та способи розподілу основних політичних посад; у демократіях існують чіткі формальні правила для ідентифікації владної групи та її інституціоналізації

через вільні та чесні вибори, що надають легітимність обраним групам для формування уряду, а розподіл посад регулюється як неформальними правилами, так і формальною структурою стримувань і противаг, при цьому три гілки влади зберігають баланс, а судова влада, особливо конституційний суд, відіграє ключову роль у вирішенні спорів, тоді як армія та спецслужби підпорядковані цивільній владі; в ідеальних тоталітарних режимах влада формально базується на ідеології, яка ідентифікує можновладців, об'єднаних в одну партію, їхня неформальна влада походить від поєднання примусу та масової підтримки, розподіл політичних посад регулюється виключно неформальними правилами, а селекторат є дуже малим і складається з найвищих партійних чиновників, при цьому партія є моністичним центром влади, значно перевершуючи всі інші церемоніальні гілки, а армія та секретні служби чітко підпорядковані партії; авторитарні режими, розташовані між демократією та тоталітаризмом, характеризуються неоднорідною структурою ідентифікації владної групи, мають ширший селекторат, ніж тоталітарні аналоги, але менший, ніж демократичний електорат, а рівень їхньої формальної легітимності різний: ті, що мають сильні інституціоналізовані формальні правила, як монархії чи теократії, можуть покладатися на традицію або конституцію, тоді як режими, що сильно залежать від примусу, наприклад, військові хунти, намагаються сформулювати певні дискурси для компенсації браку формальної легітимності, а ті, яким бракує і формальної легітимності, і потенціалу примусу, часто встановлюють багатопартійну систему як демократичний фасад; влада в таких режимах зазвичай зосереджена у виконавчій владі, армії або інших інституціях, тоді як законодавча та судова влади часто є контрольованими або інструментальними.

Вертикальні обмеження влади, тобто відносини між можновладцями та керованим ними народом чітко розрізняють ці три типи режимів: у демократіях політичні, громадянські та економічні свободи захищені та

збалансовані, що сприяє розквіту громадянського суспільства та незалежних ЗМІ, які є ключовими для участі в політичному процесі та легальної опозиції; тоталітарні режими, навпаки, жодним чином не захищають своїх громадян від свавільних переслідувань, верховенство права служить реалізації ідеології, економічні права заперечуються через централізоване планування, а громадянське суспільство контролюється та мобілізується під керівництвом партії, хоча парадоксально, ці режими можуть надавати деякі соціально-економічні права та відчуття участі, але без реальних альтернатив чи можливості опозиції; авторитарні режими мають більш розпливчасті критерії у своїх вертикальних відносинах, вони зазвичай не можуть подолати розрив між владою та суспільством так, як демократії або тоталітарні архетипи, часто стикаючись із викликами з боку різних груп, що призводить до призупинення деяких політичних прав та свавільних порушень громадянських прав для тих, хто вважається загрозою, економічні свободи зазвичай надаються досить широко, а громадянське суспільство обмежене, але не повністю демонтоване, при цьому відсутність механізмів масової мобілізації та можлива наявність обмеженої платформи для опозиції в режимах із демократичним фасадом є вирішальним аспектом для поступової демократизації.

Формування різних типів політичних режимів у країнах Азії мало багат шаровий процес, який відбувався через взаємодію глибинних історичних традицій, що нараховують тисячоліття, наслідками тривалих періодів колоніального панування з боку зовнішніх держав, унікальною економічною специфікою кожного регіону та окремої країни, а також постійним і часто вирішальним впливом зовнішніх геополітичних чинників і глобальних розкладів сил; у цьому контексті, теоретичний підхід культурного детермінізму, який підкреслює фундаментальну роль спільних культурних цінностей у формуванні унікальних соціальних, економічних та, що особливо важливо, політичних устроїв, включаючи моделі

політичних взаємин, рівень та характер участі громадян у політичному житті та їхню правосвідомість, знайшов своє яскраве вираження у тривалих та часто політизованих дискусіях навколо так званих азійських цінностей, причому ці дискусії нерідко акцентують увагу на таких ціннісних орієнтирах, як пріоритет колективних інтересів над індивідуальними, висока пошана до авторитету та старших, самодисципліна, прагнення до соціальної гармонії та консенсусу, і ці цінності іноді використовувалися для виправдання певних обмежень індивідуальних свобод та демократичних практик заради досягнення швидкого економічного розвитку та забезпечення соціально-політичної стабільності, що особливо чітко простежувалося в концепції та практиці авторитарного девелопменталізму, поширеній у деяких країнах Східної Азії.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТА АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ В АЗІЇ

2.1. Практичні аспекти функціонування демократичних режимів: кейси Японії, Індії та Південної Кореї

Упродовж більше ніж десятиліття Токіо активно працює над диверсифікацією партнерств у рамках демократії, відходячи від традиційного альянсу США-Японія. Він прагне налагодити тісніші зв'язки з країнами, які поділяють спільні цінності в Індо-Тихоокеанському регіоні та за його межами. Японія реалізує велику стратегію з використанням різних зовнішньополітичних інструментів, включаючи зовнішню допомогу, розвиток інфраструктури та постачання оборонної продукції. Успіх Японії у цих зусиллях може визначити, чи збережуть Сполучені Штати свою лідерську роль в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, який переживає зміну динаміки сил. Можна уявити міцну азіатську структуру співпраці, що виникає з розширення мережі країн, дружніх до Японії та альянсу США-Японія, які стають дедалі активнішими учасниками. Ця мережа не буде включати Китай, але зможе впливати на його розвиток, щоб запобігти конфліктам. Вона заохочуватиме Китай до прийняття регіональних норм демократичної співпраці та вирішення міжнародних питань через мирні переговори, а не силову тактику. Також ця мережа допоможе інтегрувати країни на перехідному етапі, такі як М'янма, та недемократичні держави, такі як В'єтнам, до більшої групи для підтримки плюралістичного та заснованого на правилах регіонального порядку. Майбутнє альянсу США-Японія та лідерство Сполучених Штатів в Азії, таким чином, тісно пов'язане з японським проектом демократичного охоплення (Kliman and Twining, 2014: 1).

В Індії історичний шлях до розвитку демократії супроводжується як тривалістю, так і певними викликами, що особливо актуалізувалися після

2014 року (Varshney, 2022: 34). Індія є найстарішою демократією серед країн, що розвиваються, але з 2014 року спостерігається чіткий демократичний спад. Два найвідоміші щорічні оцінювання стану демократії у світі – Freedom House та Інститут V-Dem – однозначно відзначили демократичну регресію Індії. Freedom House зараз називає Індію "частково вільною", тоді як Інститут V-Dem стверджує, що Індія перетворилася на "виборчу автократію". Незалежно від того, наскільки точними є ці визначення, демократичне згасання Індії є очевидним. З приходом до влади Нарендри Моді, найбільша демократія світу увійшла в період нестабільності. Проте, після 2014 року Індія стикнулася не з крахом демократії, а з її ерозією або відступом. Виборча історія Індії свідчить про 17 загальнонаціональних та 389 виборів на рівні штатів з моменту здобуття незалежності у 1947 році. У національній столиці влада змінювалась вісім разів, а на рівні штатів – десятки разів. Це явище настільки поширене, що політологи перестали рахувати зміни урядів на рівні штатів. До 1992-93 років третій рівень уряду – на рівні міст та сіл – був єдиним невиборним рівнем, але конституційна поправка усунула цей недолік. З середини 1990-х років близько трьох мільйонів місцевих законодавців обираються кожні п'ять років. За винятком двадцятиодномісячного періоду загальнонаціонального авторитаризму, червень 1975 – березень 1977 та деяких призупинень виборів у зонах заворушень та повстань, вибори вирішували, хто керуватиме Індією та її штатами, а з 1992-93 років – і місцевими урядами (Varshney, 2022: 34-35).

Це залишається актуальним навіть у період демократичного відступу з 2014 року; окремі демократичні інституції зіткнулися з викликами, що спричинили ерозію, але цілісність виборів не була порушена (Varshney, 2022: 35). Ідея, що конкурентні вибори є єдиним способом формування урядів, стала інституційним політичним мисленням країни. Це означає, що протягом тривалого періоду жоден великий політичний гравець чи

організація не запропонували невиборчий шлях до влади (Varshney, 2022: 35). Питання, чи є в демократії щось більше, ніж вибори, залишається відкритим та спірним. Однак, безсумнівно, конкурентні вибори були основою індійської демократичної уяви. Складно передбачити, чи залишиться виборче ядро демократії незмінним найближчими роками. Наразі, незважаючи на триваючу демократичну ерозію, виборчий принцип залишається непорушним. Моді, можливо, не програвав на національному рівні з 2014 року, проте він зазнав поразки на низці виборів у штатах, які мають велике політичне та економічне значення. Кампанії у стилі Трампа, що ставлять під сумнів чесність виборів у разі поразки, що не є рідкістю в багатьох куточках світу, не проводилися (Varshney, 2022: 35).

У Південній Кореї демократичні інновації теж набувають різних форм. Це, зокрема, проявляється через активну участь громадян на онлайн-платформах. Це демонструє історичну активність південнокорейців у їхній демократії, яка виражалася у масштабних протестах після переходу країни до демократії у 1987 році, включаючи протести 2016 року щодо імпічменту президента Пак Кин Хе. Така залученість є не менш важливою, ніж будь-коли раніше. У країні є низка викликів, які потрібно вирішувати через її демократичні інститути. Окрім старіння населення, нестачі доступного житла та нестабільності робочих місць, Південна Корея змушена боротися з пандемією COVID-19, зросло усвідомлення соціальних проблем, таких як гендерна нерівність та наслідки зміни клімату (Ваек, 2022: 4). Вибори у березні 2022 року виявили зростаючу розбіжність між ліберальними та консервативними партіями Південної Кореї у їхніх передвиборчих стратегіях. Ці вибори характеризувались посиленням негативного кампанінгу, подібно до того, що спостерігалось у Сполучених Штатах. Кандидати Лі Чже Мьон та Юн Сок Йоль, а також члени їхніх родин опинилися під пильною увагою ЗМІ. Це призвело до зростання невдоволення обома кандидатами, особливо серед молодих виборців. У

країні, де чоловіки-громадяни зобов'язані проходити військову службу, фемінізм також став гострою темою, що призвело до залучення більшої кількості молодих чоловіків до консервативної політики. Незважаючи на те, що молодь загалом менш політично активна, південнокорейці дуже мотивовані відігравати роль у політичному майбутньому своєї країни та цілком здатні це робити, враховуючи високий рівень освіти та цифровізації південнокорейського суспільства. Створена адміністрацією президента Мун Чже Іна у 2017 році, платформа Gwanghwamoon 1st Street надає громадянам онлайн-майданчик для обміну пропозиціями, поглядами та ідеями щодо політики та політичних курсів, встановлюючи прямий зв'язок між громадськістю та особами, що приймають рішення. Звичайно, інші онлайн-платформи такого типу вже існують, але південнокорейська, можливо, унікальна з кількох причин: вона оптимізує всі онлайн-платформи участі громадян національного уряду, покращує доступність та категоризує обговорення та політичні пропозиції з різних питань, таких як соціальне забезпечення, освіта та об'єднавча дипломатія або безпека. Цей інноваційний дизайн заохочує активну взаємодію та участь у демократичному процесі, надаючи громадськості інструменти для неформального спілкування з владою з місцевих та національних питань. Громадяни можуть розміщувати пропозиції та ідеї на зручному веб-сайті, які потім розглядають експерти з науково-дослідних установ та урядовці. Після запуску у травні 2017 року сайт Gwanghwamoon 1st Street за перші 49 днів зібрав 180 705 пропозицій; 99 з цих пропозицій були включені до національної програми, а 1 718 безпосередньо вплинули на політику, яка продовжуватиметься до 2022 року. Ці показники значно вищі, ніж на попередніх онлайн-платформах, які надавалися міськими радами та урядовими міністерствами. За словами чиновника, причетного до Gwanghwamoon 1st Street, за чотири з половиною роки існування сайт залучив 550 000 користувачів. Протягом останніх чотирьох років «Відкриті комунікаційні форуми Gwanghwamoon 1st Street» проводилися 58 разів, у

яких взяли участь 10 159 громадян, що призвело до подання 229 політичних пропозицій, з яких 176 були відображені в політиках. Сайт також містить функції пошуку пропозицій за ключовими словами та в межах встановленого періоду часу, а також розділ коментарів до кожної пропозиції для покращення взаємодії. Управління Gwanghwamoon 1st Street також унікальне: воно складається з команди молодих урядовців та соціальних інноваторів, і ця команда має незвичайну ступінь самостійності у прийнятті рішень та незалежна від організацій, до яких належить (Observatory of Public Sector Innovation. Baek, 2022: 4 - 5).

Популізм у ліберальних демократіях Східної Азії, таких як Південна Корея та Японія, представляє собою складне явище, що викликає значні академічні дискусії, при цьому публічний дискурс щодо популізму в Південній Кореї значно зріс за останні два десятиліття, що відображається у стрімкому збільшенні кількості відповідних новинних повідомлень, та академічна література з цього питання все ще мізерна.. Проте явища, які описуються та аналізуються у пресі та дослідженнях, не відповідають суворому визначенню популізму. Це може здатися дивним, оскільки умови для виникнення популізму в Південній Кореї є сприятливими: як і багато інших високоіндустріалізованих країн, Південна Корея стикається з величезними соціально-економічними викликами; її слабкі політичні інститути насилу справляються з вирішенням проблем населення; а високоцифровізоване середовище публічного дискурсу, крім своїх потенційних переваг, має свої недоліки для здорової політичної участі. Причини відсутності «справжнього» популізму в Південній Кореї можуть бути пов'язані з тим, що умови для індукції популізму ще недостатньо присутні, або ж певні явища запобігають його виникненню, наприклад, через наявність ефективніших засобів для досягнення тієї ж мети, тобто народної мобілізації. Щодо достатності умов, що індукують популізм, у контексті соціально-економічних труднощів, ситуація в Південній Кореї вже

досить серйозна, і немає ознак легкого, швидкого вирішення, тобто потенціал для популізму тут є, хоча універсально застосовного стандарту, який би дозволив точно визначити, в який саме момент виникне популізм, не існує. Те саме стосується соціокультурних проблем, таких як виклики, пов'язані з імміграцією; порівняно із загальними соціально-економічними труднощами, імміграція та соціокультурні виклики є менш серйозними, хоча тема зростаючого припливу людей з різних культурних контекстів за останні два десятиліття спливла і стала частиною поточних публічних дебатів. Дисфункціональність політичних інститутів Південної Кореї досягла тривожних рівнів; система правління, виборча система та політичні партії послідовно демонструють низьку здатність підтримувати ліберальну представницьку демократію, і ці недоліки певною мірою пом'якшуються організаціями громадянського суспільства, які функціонують як проксі або протези, але вони не можуть повністю компенсувати дисфункціональність основних політичних інститутів (Mosler, 2023: 29 – 33).

Японська демократія, порівняно з іншими розвиненими демократіями Заходу, що страждають від зростаючого популізму, виглядає здоровою, країна насолоджувалася шістьма роками політичної стабільності, пережила помірне економічне зростання та уникла глибокої політичної та соціальної поляризації, що охоплює демократії в інших місцях. Виникло питання, чи може Японія, озброєна політичною та соціальною стабільністю та віддана відкритій економічній системі та верховенству права в міжнародних справах, проголосити себе охоронцем заснованого на правилах міжнародного порядку. Характер міжнародного лідерства формується тим, як країни вирішують свої внутрішні виклики, і щоб зрозуміти, як Японії вдалося уникнути руйнування популізму та спокуси економічного націоналізму, необхідно оцінити як досягнутий прогрес, так і майбутні випробування для японського демократичного врядування. Нормативне схвалення представницької демократії в Японії є сильним, але японське

суспільство розділене щодо фактичної ефективності своєї демократичної системи та стурбоване економічним добробутом майбутніх поколінь. Прогрес у стратегії економічного відродження Японії, відомої як «Абеноміка», був нерівномірним, особливо щодо реалізації структурних реформ (Solís, 2019: 1). Японія більше не є економічним аутсайдером серед промислово розвинених країн, оскільки зростання ВВП на душу населення за останні чотири роки відповідає рівню інших країн Організації економічного співробітництва та розвитку, проте нерівність доходів також зросла до рівнів, порівнянних з її колегами по ОЕСР. У випадку Японії основним рушієм зростаючого соціально-економічного розриву є жорсткий ринок праці, що стимулює нерегулярну зайнятість для більшої частини робочої сили. Виборчі та адміністративні реформи, прийняті протягом «втрачених десятиліть» Японії, трансформували японську політику та процес прийняття рішень; метою цих інституційних реформ було заохочення переходу до виборчої конкуренції на основі політичних платформ, виникнення надійної двопартійної системи зі зміною влади, послаблення грошової політики та поява виконавчого лідерства. Стійкий прогрес був досягнутий на деяких напрямках, хоча експеримент із двопартійною системою, схоже, закінчився слабким та роздробленим опозиційним табором, і більш ніж популістські турбулентності, демократія без значущої політичної опозиції є найактуальнішим викликом для Японії. Японське суспільство твердо вірить у цінність демократії, що є обнадійливим в епоху, коли демократичний відкат у світі впливає на геополітичну конкуренцію та ставить під сумнів майбутнє міжнародного врядування. Опитування Pew Global Survey, проведене навесні 2017 року, показує, що представницька демократія є переважною формою правління в Японії 77 відсотків, з дуже обмеженою підтримкою авторитарного правління (Wike 2017). Опитування Asian Barometer Surveys передають ту саму картину: у 2016 році 95 відсотків японських респондентів підтримали думку, що, хоча демократія може мати свої проблеми, вона все ж є

найкращою формою правління, а 77 відсотків респондентів висловили переконання, що демократія здатна вирішувати проблеми суспільства. Нормативне схвалення представницької демократії є сильним, але японське суспільство розділене щодо фактичної ефективності своєї демократичної системи; у 2018 році 56 відсотків респондентів опитування Pew повідомили про незадоволення тим, як працює демократія. Рівень задоволеності демократичними показниками в Японії не відрізняється від рівня у Великій Британії 52 відсотки та Сполучених Штатах 45 відсотків – двох промислово розвинених країнах із сильнішими популістськими рухами, проте відмінності починають з'являтися, якщо розглянути частку респондентів, які висловлюють повне незадоволення демократичними показниками: 23 відсотки у США, 16 відсотків у Великій Британії та 9 відсотків у Японії (Solís, 2019: 1 - 4).

Дипломатія Японії у сфері демократії розширилася за межі традиційних комерційних відносин, особливо у відносинах з Австралією, Індо-Тихоокеанською державою, яка є ключовою для морських шляхів сполучення, що зв'язують Перську затоку та Північно-Східну Азію. Ще в 2002 році тодішній прем'єр-міністр Австралії Джон Говард запропонував прем'єр-міністру Коїдзумі під час його візиту до Австралії створити оборонний трикутник США-Японія-Австралія для формалізації співпраці, що розвивалася завдяки внеску Японії в миротворчу місію у Східному Тиморі, яку очолювала Австралія. Знадобилося ще кілька років, але з середини 2000-х центр ваги в японсько-австралійських відносинах змістився з економічного обміну на співпрацю в галузі безпеки. Зростаючі оборонні зв'язки між Токіо та Канберрою, у свою чергу, стали основою для все міцнішої тристоронньої співпраці зі Сполученими Штатами. До середини 2000-х років торгівля домінувала у відносинах між Японією та Австралією; Токіо був найбільшим торговельним партнером Канберри та значним джерелом інвестицій, і обидві столиці спільно сприяли

регіональній економічній інтеграції, працюючи разом над створенням форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва. Однак безпекові зв'язки відставали; перший післявоєнний візит до Австралії найвищого цивільного оборонного чиновника Японії відбувся лише в 1990 році. Готовність Канберри до глибшого безпекового партнерства не зустріла відповіді з боку Токіо, який залишався зосередженим на своєму альянсі зі США та побоювався, що тісніша військова співпраця з Австралією роздратує Китай і потенційно накладе нові зобов'язання щодо колективної оборони. Підхід Токіо різко змінився в середині 2000-х, коли нарощування військово-морських сил Пекіна та ексклюзивне прагнення до природних ресурсів спонукали до переоцінки стратегічного значення Австралії. Скориставшись імпульсом, генерованим розгортанням австралійських військ для захисту персоналу Японських сил самооборони, що служили в Іраку, Токіо та Канберра оприлюднили Спільну декларацію про співпрацю в галузі безпеки в березні 2007 року, але вона не досягнула до офіційної оборонної угоди, на якій наполягав австралійський уряд, спільна декларація про безпеку – перша післявоєнна для Японії з іншою країною, крім Сполучених Штатів – встановила новий прецедент для демократичного охоплення. Будучи переломним моментом у японсько-австралійських відносинах, спільний документ виклав амбітну програму співпраці у боротьбі з тероризмом, нерозповсюдженням, стратегічних оцінках, морській безпеці та гуманітарній допомозі та ліквідації наслідків стихійних лих (Kliman and Twining, 2014: 6 - 7).

Індійська демократія з багатопартійною системою та регулярними виборами на різних рівнях є центральною рисою функціонування найбільшої демократії у світі. Конституція Республіки, що набула чинності 26 січня 1950 року, передбачає єдине та уніфіковане громадянство для всієї нації та надає право голосу кожній особі, яка є громадянином Індії та досягла 18-річного віку або старше. Індія має парламентську форму

правління, засновану на загальному виборчому праві для дорослих, де виконавча влада відповідає перед обраними представниками народу в парламенті за всі свої рішення та дії, а суверенітет зрештою належить народу. Рада Штатів, що має назву Раджья Сабха, складається не більше ніж з 250 членів, з яких 12 номінуються Президентом Індії, а решта обираються; вона не підлягає розпуску, одна третина її членів йде у відставку наприкінці кожного другого року. Вибори до Ради є непрямими; виділена квота представників кожного штату обирається членами Законодавчої Асамблеї цього штату відповідно до системи пропорційного представництва шляхом єдиного переданого голосу. Номінованими членами є особи зі спеціальними знаннями або практичним досвідом у літературі, науці, мистецтві та соціальній службі, а Раджья Сабха очолюється Віце-президентом Індії. Палата Народу, має назву Лок Сабха, і наразі складається з 545 членів, з яких 530 обираються безпосередньо від штатів та 13 від союзних територій, а два члени номінуються Президентом для представництва англо-індійської громади. Якщо не буде розпущена раніше, термін повноважень Палати становить п'ять років з дати, призначеної для її першого засідання, і Лок Сабха обирає свого власного голову – Спікера. Президент Індії є главою держави та Головнокомандувачем Збройних Сил; він обирається виборчою колегією, що складається з членів обох палат Парламенту, тобто Раджья Сабха та Лок Сабха, та законодавчих органів штатів-складників, і Президент обіймає посаду протягом п'яти років та може бути переобраний. Президент зазвичай не здійснює жодних конституційних повноважень за власною ініціативою; вони здійснюються Радою Міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, яка відповідає перед всенародно обраним Парламентом. Особа, яка користується підтримкою більшості в Лок Сабха, призначається Прем'єр-міністром Президентом, а Президент призначає інших міністрів за порадою Прем'єр-міністра (India A Dynamic Democracy: 13 - 15).

Електронне врядування в Індії, що є важливим аспектом функціонування сучасної демократії, розпочалося з проекту ANSHAYA в Кералі, який передбачав створення близько 5000 багатоцільових громадських технологічних центрів під назвою Akshaya e-Kendra по всій Кералі. Ці електронні центри, керовані приватними підприємцями та розташовані в межах 2-3 кілометрів від кожного домогосподарства, обслуговують потреби приблизно 1000-3000 сімей, щоб зробити доступними потужності мереж та зв'язку для звичайних людей. Akshaya є соціальним та економічним каталізатором, що зосереджується на різних аспектах електронного навчання, електронних транзакцій, електронного врядування, інформації та комунікації. Визнаючи зростаючу важливість електроніки, уряд Індії створив Департамент електроніки в 1970 році, а подальше створення Національного інформаційного центру у 1977 році стало першим значним кроком до електронного врядування в Індії, оскільки він поставив у центр уваги інформацію та її передачу, але головний поштовх для електронного врядування дало запровадження NICNET у 1987 році – національної супутникової комп'ютерної мережі. За цим послідував запуск програми District Information System of the National Informatics centre для комп'ютеризації всіх районних управлінь у країні, для чого урядам штатів безкоштовно пропонувалося апаратне та програмне забезпечення, і до 1990 року NICNET було розширено через столиці штатів до всіх районних центрів. Електронне врядування в Індії має дуже потужний вплив у сільській місцевості, де все, від сільського господарства до місцевої інформації, здійснюється через електронне врядування. У сільському господарстві реалізуються такі проекти, як Gyandoot у штаті Мадхья-Прадеш, що є інтранет-орієнтованою ініціативою надання послуг від уряду громадянам, та AGMARKNET, проект, схвалений Департаментом маркетингу та інспекції Міністерства сільського господарства уряду Індії (Yadav and Singh, 2012: 36 - 40).

Південна Корея активно застосовує новаторські підходи до залучення громадян, зокрема через онлайн-платформи, долучаючи суспільство до розробки заходів реагування на пандемію та формування політики у сфері атомної енергетики. Держава має досвід активної участі громадян у демократичному процесі, а враховуючи один із найвищих показників у світі щодо доступу до Інтернету серед населення, добре розроблений та функціональний веб-сайт продемонстрував свою ефективність як спосіб стимулювання участі громади, що було наочно показано високим рівнем залученості до проекту Gwanghwamoon 1st Street. У серпні 2020 року місто Ічхон провело конкурс для громадян, запрошуючи долучитися до пошуку контрзаходів проти COVID-19, пропонуючи громадянам поділитися "ідеями для щоденного соціального дистанціювання", що сприяло підвищенню обізнаності про хворобу та посилило участь громади у заходах соціального дистанціювання. Конкурс тривав на сайті міста десять днів, протягом яких громадяни мали можливість подавати свої ідеї та пропозиції на розгляд муніципальної адміністрації для боротьби з COVID-19, десять осіб були відзначені нагородами за свої роботи, а їх ідеї увійшли до політики соціального дистанціювання муніципальної адміністрації. Унікальність цього конкурсу полягала у застосуванні підходу «знизу-вгору», на відміну від традиційного «згори-вниз» при розробці та реалізації контрзаходів проти пандемії, і, безумовно, це успішний приклад партисипативної демократії у меншому масштабі, брак інтересу до цієї політики з боку інших регіонів країни або національного уряду підтримує обмеженість партисипативної демократії на такому рівні. Після обрання у 2017 році президент Мун Чже Ін вирішив провести консультативне, необов'язкове опитування громадської думки, щоб допомогти вирішити, чи варто продовжувати будівництво атомних електростанцій Шин-Корі № 5 та № 6, а адміністрація Муна підтримувала денуклеаризацію, але зобов'язалася поважати результати громадського опитування. Опитування було проведене після дебатів 471 представника громадськості, випадково обраних із

загальнонаціонального опитування; 59,5 відсотка опитаних проголосували за відновлення будівництва, і зобов'язання уряду враховувати результати опитування призвело до продовження будівництва реакторів Шин-Корі 5 та 6. У той же час 53,3 відсотка виборців також підтримали скорочення залежності країни від атомної енергетики. Науково-технічний сектор є високотехнологічним та традиційно покладається на експертне та урядове прийняття рішень, тому досі залишався відносно недемократичним, проте зі зростанням обізнаності громадськості та зацікавленості у цій сфері, участь громадськості стає необхідною для контролю за закупівлями енергоносіїв та формуванням політики. Консенсус, досягнутий щодо ядерних реакторів Шин-Корі, став важливим та новаторським кроком у цьому напрямку, оскільки опитування громадської думки довело, що, хоча в таких галузях, як наука і техніка, потрібен певний рівень експертизи, громадськість може бути обізнаною та пропонувати конструктивне обговорення (Ваек, 2022: 4 - 6).

Зовнішньополітична стратегія Японії теж передбачає просування демократичних цінностей, хоча й з певними особливостями. Впровадження універсальних цінностей у японську зовнішню політику певним чином розпочалося зі Спільної декларації безпеки США-Японія у квітні 1996 року. Незважаючи на те, що американська сторона при розробці проекту зосередилася на технічному військовому співробітництві та широких стратегічних питаннях, саме японська сторона запропонувала преамбулу, що підкреслює спільні цінності, які об'єднують Сполучені Штати та Японію як союзників. Прем'єр-міністр Дзюн'їтіро Коїдзумі час від часу згадував про спільні цінності, перша спроба сформулювати рамки для японської дипломатії, заснованої на демократичних цінностях, відбулася за його наступника, Сіндзо Абе. У 2006 та 2007 роках Міністерство закордонних справ Японії розгорнуло масштабну ініціативу навколо створення "Дуги свободи та процвітання" – концепції зовнішньої політики,

яка акцентує увагу на зобов'язанні Японії просувати демократію, права людини та верховенство права від Балтії до Південно-Східної Азії. У своїй знаковій промові в листопаді 2006 року міністр закордонних справ Асо розширив концепцію Дуги свободи та процвітання, зазначивши, що Японія повинна вийти за межі свого американського союзника та сусідів, додавши новий стовп у свою зовнішню політику, що стосується демократій, які успішно розквітають та формують дугу на зовнішньому краю Євразійського континенту. Асо також закликав Японію співпрацювати зі Сполученими Штатами, Австралією, Індією, ЄС та членами НАТО для розширення цієї зони верховенства права та належного врядування. Дуга свободи та процвітання була скоріше декларативною, ніж детальною політичною програмою, Томохіко Танігучі, який на той час працював у Міністерстві закордонних справ Японії, зауважує: «Це була перша в історії Японії брендингова кампанія для «продажу» своєї прихильності цінностям, щоб її визнали її союзник та інші однодумні нації, від яких все більше залежатимуть національні інтереси Японії». Універсальні цінності створили ідейний фундамент для започаткування Японією нових стратегічних відносин; з 2006 по 2008 рік поглиблення зв'язків з НАТО, Австралією та Індією японські прем'єр-міністри представляли як такі, що базуються на спільних цінностях. Японські дипломати також використали універсальні цінності у дебатах щодо першого Східноазійського саміту в 2005 році, переконуючи інші азійські уряди на регіональних зустрічах, що метою будь-якої нової Східноазійської спільноти має бути встановлення "принципового мультилатералізму", який би нівелював розбіжності між різними політичними системами Азії шляхом зміцнення демократії, верховенства права та належного врядування. Міркування, засновані на цінностях, також вплинули на японську політику зовнішньої допомоги; у грудні 2005 року Офіс прем'єр-міністра створив новий орган для перегляду офіційної допомоги розвитку Японії. Комісія зі стратегічного міжнародного економічного співробітництва у своїй першій доповіді наголосила, що

японська зовнішня допомога має сприяти демократії, правам людини та верховенству права, що призвело до збільшення зовнішньої допомоги на розбудову демократичних інститутів у цільових державах (Twining, 2014: 3 - 4).

З іншого ж боку, японська стратегія просування демократії зустрічає критику та проблеми. Японська підтримка демократії та прав людини займає незначне місце у її зовнішній політиці. Японія не має великого досвіду у підтримці демократії за кордоном, на відміну від Сполучених Штатів, які десятиліттями активно займаються цим питанням і, принаймні риторично, роблять його центральним у своїй зовнішній політиці. В той час, як американське громадянське суспільство та неурядові організації відіграють вирішальну роль у захисті прав людини та свобод, японське громадянське суспільство практично відсутнє на цій арені. Протягом багатьох років Японія схильна розцінювати просування демократії як втручання у внутрішні справи інших країн, і, за винятком поодиноких випадків, зберігала мовчання щодо серйозних порушень прав людини та громадянських свобод (Kramer, 2017: 34). Одним з найважливіших прикладів японського підходу до підтримки демократії є судово-правова реформа через ОПР. Відповідно до першої з п'яти політик Базової політики сприяння розвитку правової системи 2009 року, оновленої у 2013 році, Японія прагне «встановлення верховенства права через обмін універсальними цінностями, такими як свобода, демократія та основні права людини». Звіт Міністерства закордонних справ про оцінку ОПР третьою стороною щодо співробітництва у правовій та судовій реформі визначив Камбоджу та В'єтнам як приклади успішного досягнення цієї мети. Японія розпочала надання ОПР В'єтнаму для правової та судової реформи в 1996 році на підтримку політики "Дой Мой" (Відкриті двері), спрямованої на створення ринкової економіки за комуністичного режиму. Японія також допомагала у розробці Цивільного та

Цивільно-процесуального кодексів В'єтнаму для забезпечення громадянських прав та свобод в'єтнамського народу, що опосередковано підтримувало ринкову економіку (Sato, 2017: 39 - 40).

Демократичний розвиток Південної Кореї також стикався з значними труднощами, пов'язаними з авторитаризмом та зосередженням влади. Попри перехід країни до демократії, спадщина військових режимів та структурні обмеження продовжують впливати на політичне середовище. Свічкові протести 2016-2017 років, що призвели до імпічменту президента Пак Кин Хе, показали як силу громадянського суспільства, так і слабкості представницької демократії та недовіру до урядів, пов'язаних з минулим військових режимів, ці протести продемонстрували накопичене соціальне незадоволення та нездатність існуючих управлінських структур систематично реагувати на скарги населення. Зосередження влади в Блакитному домі, в резиденції президента, та його великий вплив на різні гілки влади, особливо на Національну службу розвідки, є одним з ключових викликів. Колишні військові диктатори часто використовували розвідувальне агентство для нагляду та затримання дисидентів під приводом боротьби з комуністичними або пропівнічнокорейськими настроями, і кожен демократично обраний президент з того часу підтримував тісні зв'язки з NIS для реалізації політичних програм адміністрації. Ця концентрація влади у поєднанні з поляризованим станом партійної політики допускала акти політичної помсти (Pak and Park, 2019: 1, 2 - 6).

Зовнішня політика Індії, що базується на прагматизмі та захисті національних інтересів, без порушення основних та затверджених принципів, розглядається як частина загальних зусиль з розбудови потенціалу нації через економічний розвиток, покращення соціального забезпечення та забезпечення суверенітету, територіальної цілісності та безпеки Індії не лише в оборонному та економічному сенсі, але й у

широкому розумінні цього терміна. Відповідно до національних інтересів та безпеки, покращення двосторонніх відносин є важливим елементом будь-якої зовнішньої політики, і Індія успішно налагодила мережу взаємовигідних відносин з усіма країнами світу. Фактично, пріоритетом і метою зовнішньої політики Індії є поглиблення та консолідація зв'язків із сусідами, зміцнення миру та безпеки у сусідніх країнах та в регіоні в цілому через взаємовигідне співробітництво та шляхом створення атмосфери міцної довіри та взаємного визнання законних інтересів один одного. Важливою складовою зовнішньої політики Індії є зміцнення регіонального співробітництва, Індія є активним членом Південноазійської асоціації регіонального співробітництва, яка була створена в грудні 1985 року, і за повної підтримки Індії SAARC нещодавно зробила значний внесок у прискорення темпів економічного співробітництва в регіоні. Відносини Індії зі своїми сусідами в Південно-Східній Азії, як на двосторонній основі, так і колективно в рамках АСЕАН, продовжували розвиватися, і на сьогоднішній день в цих країнах набагато краще розуміють сильні сторони плюралістичного суспільства Індії, її демократичної політичної системи, а також її лібералізованої економіки, що проявляється у великому ринку, інвестиційних можливостях, потужності в галузі ІТ та потенціалі для розвитку людських ресурсів, а також як фактор, що балансує її відносини з іншими азійськими гравцями (India A Dynamic Democracy: 18 - 21).

2.2. Особливості авторитарного правління: аналіз політичної системи Китаю, Ірану та Північної Кореї

Автократичні режими Китаю, Ірану та Північної Кореї, незважаючи на географічну та культурну різницю, мають конвергентні стратегії утримання влади, і ці стратегії реалізуються через унікальні інституційні та ідеологічні механізми, які відображають специфіку історичного розвитку та виклики, з якими стикаються ці держави. Політична система Китайської Народної Республіки, характеризується дедалі більшим використанням практик, що отримали назву авторитарної деліберації. В цій системі інтегруються елементи дорадчого впливу в систему переважно командного управління. Це, ймовірно, відповідь на зростаючу складність та плюралізм, породжені десятиліттями ринкових реформ, з якими традиційні методи командного авторитаризму вже не можуть ефективно впоратися. Це створює складну динаміку між легітимацією влади через консультативні процеси та збереженням непорушного контролю з боку Комуністичної партії Китаю (Warren, 2017: 52-53). Модель передбачає, що дорадчі практики можуть або стабілізувати та посилити авторитарний устрій, додаючи гнучкості та адаптивності, або стати каталізатором демократизації. Наразі спостерігається радше зміцнення партійної вертикалі та посилення контролю над суспільством, що ставить під сумнів останній сценарій (Warren, 2017: 60). Звіт Freedom House за 2011 рік вказував на посилення контролю над медіа та організаціями громадянського суспільства в Китаї, був помітний відкат правових реформ, які впроваджувалися у 1990-х та на початку 2000-х. Це свідчить про свідоме прагнення китайського керівництва консолідувати владу та обмежити автономію, здатну кинути виклик КПК. Економічний підйом Китаю, перетворив його на глобального гравця, відбувався разом зі збереженням жорсткої однопартійної системи. Політичні свободи суттєво обмежені, а пріоритет надається соціальній

стабільності та економічному розвитку під керівництвом партії (Minzner, 2011: 1-3).

Політична система Корейської Народно-Демократичної Республіки – найбільш завершена форма тоталітарного правління, заснована на ідеології Чучхе, що підкреслює самодостатність та опору на власні сили, та системі Сурьонг, яка передбачає абсолютну владу вождя та його спадкоємців. Ця система, де вождь вважається політичним і духовним лідером, пронизує всю структуру північнокорейського суспільства, від центральних органів влади до найдрібніших осередків, забезпечуючи тотальну мобілізацію населення та його підпорядкування волі правлячої династії Кімів (Sakai, 2016: 3-4). Інкомислення жорстоко придушується, а інформаційний простір ізольований від зовнішнього світу, що дозволяє підтримувати культ особистості вождів та нав'язувати ідеологію. Зовнішньополітичні технології КНДР, як зазначає Юхименко (2023), спрямовані на забезпечення виживання режиму в умовах міжнародної ізоляції та економічних санкцій. Це включає розвиток ракетно-ядерної програми, використання провокацій та непередбачуваної поведінки на міжнародній арені для отримання політичних та економічних поступок. Аналіз американської політики щодо корейського питання в період з 2001 по 2018 рік, проведений Лановим, демонструє складність вироблення ефективної стратегії щодо Пхеньяна. Жодна з них не призвела до вирішення денуклеаризації Корейського півострова.

Китайська модель, попри авторитарність, демонструє певну гнучкість, використовуючи дорадчі механізми для виявлення суспільних настроїв та запобігання соціальним конфліктам, хоча ці механізми залишаються під жорстким контролем партії і не передбачають реальної передачі влади чи політичної конкуренції (He and Warren, 2017: 55-57). Зростання середнього класу та поширення постматеріалістичних цінностей у Китаї може створити тиск на політичну систему, вимагаючи

трансформації, проте китайське керівництво нейтралізує ці тенденції, поєднуючи економічне процвітання з посиленням ідеологічного контролю та репресій проти дисидентів (Zhong and Inglehart, 2024). Китайське розуміння демократії та прав людини, що апелює до колективних прав, права на розвиток та соціальну стабільність, відрізняється від західних ліберально-демократичних концепцій, ускладнюючи діалог та взаєморозуміння (Zhong and Inglehart, 2024).

В Ісламській Республіці Іран авторитарне правління спирається на теократичну ідеологію та складну систему інституцій. Ключову роль відіграють духовний лідер та Корпус вартових Ісламської революції. Режим активно використовує сучасні технології для зміцнення контролю та протидії зовнішнім впливам, зокрема, в інформаційній сфері, розглядаючи Інтернет як ключове поле битви за стабільність та ідеологічну чистоту. Зовнішні фактори, такі як міжнародні санкції, програми підтримки демократії з боку західних країн та кібератаки, створили для іранського режиму умови та виправдання для посилення цензури, розширення можливостей спостереження за громадянами та розробки національного Інтернету, який має бути більш стійким до зовнішнього втручання та підконтрольним державним структурам. Іранський режим розробив інструменти та тактики інформаційної війни. Вони спрямовані на дискредитацію опонентів, особливо Сполучених Штатів, та поширення нарративу на міжнародній арені, але його можливості в цій сфері обмежені порівняно з Китаєм чи Росією, через економічні труднощі та модель суспільного устрою. Іранські стратеги розглядають свою країну як таку, що перебуває у стані перманентної гібридної війни із Заходом, де інформаційний простір є одним з театрів воєнних дій, а контроль над ним – запорукою виживання режиму (Tabatabai, 2020: 9-11). Іранська влада, зіткнувшись із внутрішнім невдоволенням, особливо серед молоді та освічених верств населення, а також із зовнішнім тиском, робить ставку на

посилення репресій та контроль над інформацією, не в останню чергу, через розвиток національної інтранет-системи та блокування іноземних соцмереж та медіа-платформ. Режим використовує релігійну риторичку для легітимації своїх дій та мобілізації прихильників, представляючи себе як захисника ісламських цінностей від західного культурного впливу. Незважаючи на зусилля, повністю ізолювати іранське суспільство від зовнішньої інформації та альтернативних поглядів не вдається, що створює потенціал для протестів. У Північній Кореї режим підтримується тотальною ідеологічною індоктринацією, всеохопною системою спостереження та контролю та репресіями. Економіка перебуває у стані кризи, проте режим демонструє стійкість завдяки зовнішній допомозі, нелегальним схемам отримання валюти та мобілізації населення на трудові повинності в ім'я ідеологічних цілей. Технології зовнішньої політики КНДР, зосереджені на мілітаризації та ядерному шантажі, дозволяють Пхеньяну, попри економічну слабкість, бути важливим фактором регіональної та глобальної безпеки, змушуючи провідні держави рахуватися з його інтересами. Ця стратегія забезпечує режиму простір для маневру та можливість отримувати поступки від міжнародного співтовариства (Tabatabai, 2020: 12-14)

Отже, у другому розділі було розглянуто практичне функціонування демократичних режимів у країнах Азії, конкретно на прикладах Японії, Індії та Південної Кореї. В результаті, можна сказати, що це складне переплетення універсальних демократичних ідеалів із глибоко вкоріненими національними траєкторіями розвитку, а також демонструє специфічні виклики й досягнення, що виникають у процесі інституціоналізації та поглиблення демократичних практик у різноманітних соціокультурних, історичних і економічних умовах цього макрорегіону. Японський досвід останніх десятиліть вирізняється зовнішньополітичною стратегією, яка полягає у прагненні до диверсифікації демократичних партнерств, що

виходять за межі традиційного альянсу зі Сполученими Штатами, а також у цілеспрямованій роботі над зміцненням зв'язків із країнами Індо-Тихоокеанського регіону та іншими державами, які поділяють спільні демократичні цінності; при цьому Японія застосовує багатовекторний підхід, що охоплює надання зовнішньої допомоги на розвиток, участь у створенні інфраструктури, а також постачання оборонної продукції в межах великої стратегії, спрямованої на формування стійкої азійської структури співпраці, яка розглядається не лише як інструмент посилення регіональної стабільності та просування демократичних норм, здатний впливати на недемократичні держави у напрямку більш плюралістичних і заснованих на правилах порядків, а й як спосіб зміцнення власної ролі Японії як вагомого гаранта такого порядку, навіть попри те, що країна стикається з внутрішніми викликами, серед яких тривале домінування однієї політичної партії та зростання соціально-економічної нерівності, хоча японське суспільство загалом демонструє високий рівень нормативної підтримки представницької демократії та зберігає відносно стабільне політичне середовище, яке уникло глибокої політичної поляризації, властивої деяким західним демократіям; прагнення Японії просувати універсальні цінності, такі як демократія, права людини та верховенство права, дедалі чіткіше проявляється у зовнішній політиці, починаючи від адвокації принципового мультилатералізму на регіональних форумах до спрямування програм офіційної допомоги на розвиток на підтримку демократичного інституційного будівництва в країнах-реципієнтах, хоча окремі критики вказують на певну стриманість у засудженні порушень прав людини та на відносно слабо розвинену інфраструктуру громадянського суспільства, що займається просуванням демократії, порівняно з деякими західними державами.

Індія, яка є найбільшою демократією світу та найстарішою серед країн, що розвиваються, демонструє вражаючу стійкість демократичних

традицій, що спираються на глибоко інституціоналізовану багатопартійну систему та послідовну історію проведення регулярних виборів на національному, штатному й місцевому рівнях, які визнаються єдиним легітимним шляхом до формування влади, і це переконання зберігалось навіть у періоди оголошення надзвичайного стану або в регіонах, охоплених конфліктами; її конституційні засади передбачають загальне виборче право для дорослого населення, парламентську форму правління, за якої виконавча влада підзвітна обраному законодавчому органу, а також федеративний устрій із чітким розподілом повноважень, що разом сприяє динамічному, хоча іноді й неспокійному, політичному життю, яке характеризується частими змінами урядів на різних рівнях, проте останні роки породили занепокоєння щодо помітного демократичного спаду або ерозії, причому деякі міжнародні оцінки вказують на відступ у сфері дотримання громадянських свобод та інституційної автономії, навіть попри те, що фундаментальна цілісність самого виборчого процесу здебільшого залишається непорушною, і країна продовжує досягати прогресу в таких сферах, як електронне урядування, спрямоване на покращення доступу громадян до державних послуг та інформації, про що свідчать такі ініціативи, як проект Акшая та загальнонаціональне розширення цифрової інфраструктури під егідою Національного інформаційного центру; зовнішня політика Індії також відображає її демократичний етос, роблячи акцент на прагматичній взаємодії, захисті національних інтересів через покращення двосторонньої та регіональної співпраці в рамках таких об'єднань, як СААРК та АСЕАН, а також на просуванні сильних сторін індійського суспільства як плюралістичного утворення та лібералізованої економіки.

Південна Корея є прикладом демократичних інновацій, особливо завдяки проактивним зусиллям із залучення громадян до політичного процесу за допомогою цифрових платформ і деліберативних механізмів, що

відображає історично активну роль громадянського суспільства в демократичних перетвореннях країни, включаючи масові протести, які призводили до імпічменту президентів; такі ініціативи, як онлайн-платформа Кванхвамун 1-ша вулиця, полегшили пряму участь громадськості у формуванні політики, дозволяючи громадянам пропонувати та обговорювати ідеї з широкого кола питань, у той час як експерименти з деліберативним опитуванням із таких складних національних питань, як політика в галузі атомної енергетики, продемонстрували потенціал для інформованої участі громадськості навіть у високотехнологічних сферах; попри те, що Південна Корея стикається зі значними соціально-економічними викликами, має високодіджиталізовану публічну сферу та певні слабкості у своїх формальних політичних інститутах, що, здавалося б, могло б сприяти розвитку популізму, країна не пережила значного популістського сплеску, подібного до того, що спостерігався в деяких інших індустриально розвинених державах, можливо, через ефективність альтернативних засобів народної мобілізації або інші стримуючі фактори, хоча її демократичний розвиток продовжує боротися зі спадщиною авторитаризму, включаючи проблеми концентрації виконавчої влади та політичної поляризації; ці азійські демократії, хоча й поділяють ключові зобов'язання щодо виборчої конкуренції та участі громадян, кожна прокладає власний демократичний шлях із відмінними інституційними механізмами, формами залучення суспільства та способами реагування як на внутрішні, так і на зовнішні тиски, постійно адаптуючи свої структури управління та політичні культури.

ВИСНОВКИ

Перш за все, обґрунтовано сформульовано відповіді на завдання, поставлені у вступній частині роботи. Дослідження дозволило визначити політичний режим як сукупність формальних та неформальних правил, що регулюють організацію політичної влади та її взаємодію із суспільством, при цьому демократичні режими характеризуються такими критеріями, як народовладдя, рівність, плюралізм, відкритість формування влади, верховенство права та пріоритет прав людини, що забезпечується через вільні та чесні вибори, поділ влади та систему стримувань і противаг. На противагу цьому, авторитарні режими вирізняються концентрацією влади, обмеженим політичним плюралізмом, відсутністю розробленої керівної ідеології на користь характерних менталітетів, низьким рівнем політичної мобілізації та формально погано визначеними, але фактично передбачуваними межами влади лідера чи групи, часто покладаючись на примус або традиційні форми легітимності, а не на вільні вибори. Тоталітарні режими, як окремий тип автократії, визначаються наявністю офіційної всеохопної ідеології, єдиної масової партії на чолі з диктатором, системи терористичного поліцейського контролю, монополії на засоби масової комунікації та збройної боротьби, а також централізованого управління економікою.

Аналіз історико-політичних передумов формування різних типів режимів у країнах Азії виявив комплексний характер цього процесу, зумовлений глибоким корінням історичних традицій, тривалим колоніальним періодом, економічною специфікою та зовнішнім геополітичним впливом. Культурний детермінізм, що підкреслює вплив спільних культурних цінностей на формування унікальних політичних та соціальних устроїв, знайшов своє вираження у дискусіях навколо "азійських цінностей", які часто наголошують на колективізмі, повазі до авторитету та соціальній гармонії, іноді виправдовуючи обмеження

індивідуальних свобод заради економічного розвитку та стабільності, як це простежувалося в концепції авторитарного девелопменталізму, що характеризувався пріоритетом економічного зростання під сильним керівництвом, часто в умовах зовнішніх загроз чи внутрішньої нестабільності. Колоніальна експансія суттєво вплинула на соціально-економічний та політичний розвиток підкорених країн, призвівши до руйнації традиційних структур та посилення експлуатації, як це видно на прикладі Китаю, що пройшов шлях від закритої імперії до напівколонії та подальших спроб модернізації. Процеси глобалізації та модернізації, з одного боку, сприяють розмиванню традиційних цінностей, а з іншого – стимулюють зростання політичної свідомості та вимог більшої участі громадян.

Порівняльний аналіз практичних аспектів функціонування демократичних режимів на прикладі Японії, Індії та Південної Кореї продемонстрував як спільні риси, так і національну специфіку. Японія активно просуває демократичні цінності у своїй зовнішній політиці, диверсифікуючи партнерства та використовуючи інструменти м'якої сили, проте всередині країни стикається з викликами, пов'язаними з домінуванням однієї партії та зростаючою нерівністю, незважаючи на високий рівень нормативної підтримки демократії. Індійська демократія, найстаріша серед країн, що розвиваються, характеризується стійкою традицією виборів на всіх рівнях та інституціоналізованим переконанням у їхній безальтернативності як шляху до влади, хоча останнім часом фіксується певна демократична ерозія та виклики для окремих інституцій, незважаючи на збереження цілісності виборчого процесу та активне впровадження електронного врядування для покращення доступу громадян до послуг. Південна Корея демонструє інноваційні підходи до залучення громадян до політичного процесу через онлайн-платформи, такі як Gwanghwamoon 1st Street, та через механізми дорадчої демократії при

вирішенні складних питань, наприклад, щодо атомної енергетики; при цьому, незважаючи на сприятливі умови, справжній популізм у країні не набув значного поширення, хоча існують проблеми, пов'язані зі спадщиною авторитаризму та концентрацією влади.

Аналіз особливостей авторитарного правління на прикладі політичних систем Китаю, Ірану та Північної Кореї виявив різноманітність механізмів утримання влади. Китайська Народна Республіка характеризується моделлю, яку називають авторитарною деліберацією, де елементи дорадчого впливу інтегруються в систему командного управління для відповіді на зростаючу складність суспільства, проте це відбувається при збереженні непорушного контролю з боку Комуністичної партії Китаю та посиленні контролю над медіа і громадянським суспільством, де пріоритет надається соціальній стабільності та економічному розвитку під керівництвом партії. Ісламська Республіка Іран спирається на теократичну ідеологію, де ключову роль відіграють духовний лідер та Корпус вартових Ісламської революції, активно використовуючи сучасні технології для зміцнення контролю над інформаційним простором, розглядаючи його як поле битви за стабільність та ідеологічну чистоту, та розробляючи інструменти інформаційної війни для протидії зовнішнім впливам та дискредитації опонентів. Політична система Кореїської Народно-Демократичної Республіки є найбільш завершеною формою тоталітарного правління, заснованою на ідеології Чучхе та системі Сурьонг, що передбачає абсолютну владу вождя та його спадкоємців, тотальну мобілізацію населення, жорстоке придушення інакомислення та використання ракетно-ядерної програми як інструменту зовнішньополітичного тиску для забезпечення виживання режиму.

Наукова та практична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні теоретичних уявлень про сутність, класифікацію та динаміку політичних режимів в азійському регіоні, що є важливим для розуміння

глобальних політичних процесів. Практична значущість визначається можливістю використання результатів дослідження при розробці стратегій зовнішньої політики, аналізі міжнародних відносин та прогнозуванні політичних трансформацій в Азії. При розробці пропозицій та рекомендацій, що випливають з даного дослідження, звертається увага на їх обґрунтованість, реальність та практичну прийнятність; зокрема, результати вказують на необхідність застосування диференційованого підходу до взаємодії з різними азійськими країнами, враховуючи унікальність їхніх політичних систем та траєкторій розвитку, а також на важливість підтримки демократичних процесів через сприяння розвитку громадянського суспільства та незалежних медіа, там де це можливо, і водночас на потребу реалістичної оцінки стійкості авторитарних режимів та вироблення прагматичних стратегій взаємодії з ними у питаннях глобальної та регіональної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гапоненко, В. 2022. ДЕМОКРАТІЯ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МОДЕЛЬ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ? ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ І НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ. ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України.
2. Герасіна, Л. М. Особливості модернізації політичних систем країн Азії та Близького Сходу // Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2004. Вип. 7. С. 26.
3. Дужа, І. А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні : монографія. Біла Церква : ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.
4. Іржавська, А. П., Терещенко, Т. В. ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ, АФРИКИ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НОВОГО ЧАСУ : Навчально-методичний посібник. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 416 с.
5. Ляшенко, Т. М. Особливості формування політичного класу в країнах Центральної Азії. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
6. Ляшенко, Т. Політичні режими країн центральної Азії: нестійка рівновага. Наукові записки, Випуск 4(54).
7. Терещенко, Т. В. 2025. Новітня історія країн Азії, Африки та Латинської Америки 1945–2024 рр.: Навчальний посібник. Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького.
8. Тимчук, О. Л. 2009. Політико-правові особливості сучасних авторитарних політичних режимів. Вісник Запорізького національного університету, (2), 48–54

9. Afyare, A. A. A. (б.д.). Comparative Analysis of Democratic and Authoritarian Regimes.
10. Ahlers, A. L., & Stichweh, R. 2017. The Bipolarity of Democracy and Authoritarianism: Value Patterns, Inclusion Roles and Forms of Internal Differentiation of Political Systems. FIW Working Paper, (09). Bonn: Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Forum Internationale Wissenschaft.
11. Ahlers, A. L., Stichweh, R. The Bipolarity of Democracy and Authoritarianism: Value Patterns, Inclusion Roles and Forms of Internal Differentiation of Political Systems. FIW Working Paper, No. 09. 2017.
12. Alvarez, M., Cheibub, J. A., Limongi, F., & Przeworski, A. (1996). Classifying Political Regimes. *Studies in Comparative International Development*, 31(2), 3–36.
13. Asian Values and Democracy in Asia : Proceedings of a Conference Held on 28 March 1997 at Hamamatsu, Shizuoka, Japan, as Part of the First Shizuoka Asia-Pacific Forum: The Future of the Asia-Pacific Region / Edited by T. Inoguchi and E. Newman. United Nations University, 1997.
14. Baek J. Exploring Worldwide Democratic Innovations - A case study of South Korea. European Democracy Hub, 2022.
15. Baek, J. Exploring Worldwide Democratic Innovations Outside the West: Lessons from Asia. European Democracy Hub, 2023.
16. Carroll, T., Hameiri, S., & Jones, L. (Ред.). (2020). The Political Economy of Southeast Asia: Politics and Uneven Development under Hyperglobalisation 4th ed. Palgrave Macmillan.

17. Croissant, A., Pelke, L. Development and Democracy in Asia. In: Handbook on Democracy and Development. Crawford, G., Abdulai, A.-G. Cheltenham: Edward Elgar, 2020.
18. Diamond, L. 2021. Regime Type and Effective Government: Is There (Still) a 'Democracy Advantage'?. In M. Khan, Symposium on Authoritarianism and Good Governance. International Institute of Islamic Thought.
19. Diamond, L. 2021. Regime Type and Effective Government: Is There (Still) a 'Democracy Advantage'. In M. Khan Ed., Symposium on Authoritarianism and Good Governance. International Institute of Islamic Thought
20. Dossani, R., Han, E., Cooper III, C. A., Lilly, S. Democracy in the Asia-Pacific Region : Research Report. RAND Corporation, Santa Monica, Calif. 2021.
21. Ekiert, G. 2023. Democracy and Authoritarianism in the 21st Century: A sketch. Policy Briefs Series. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School, Ash Center for Democratic Governance and Innovation.
22. Ermakoff, I. (n.d.). Conceptualizing Authoritarianism. In A. Wolf (Ed.), The Oxford Handbook of Authoritarian Politics (Published online 2024, Print publication 2025). Oxford University Press.
23. Hadenius, A., & Teorell, J. 2006. AUTHORITARIAN REGIMES: STABILITY, CHANGE, AND PATHWAYS TO DEMOCRACY, 1972-2003. Working Paper #331. Kellogg Institute, The Helen Kellogg Institute for International Studies.

24. Hadenius, A., Teorell, J. *Authoritarian Regimes: Stability, Change, and Pathways to Democracy, 1972-2003*. Working Paper #331. November 2006.
25. He, B., Warren, M. E. *Authoritarian Deliberation in China*. Daedalus. 2017.
26. Jalal, A. (1995). *Democracy and authoritarianism in South Asia: A comparative and historical perspective*. Cambridge University Press.
27. Kolsarieva, N., Duisenov, E., Mazitov, R., Pazylov, N., & Abdullaeva, Z. (2021). Theoretical and Legal Understanding of the Category "Political System in the Context of Development in Central Asian Governments. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 128–142.
28. Kurlantzick, J. (2014, May). *Southeast Asia's Regression From Democracy and Its Implications WORKING PAPER*. The Council on Foreign Relations (CFR).
29. Linz, J. J. 2002. *Fascism, breakdown of democracy, authoritarian and totalitarian regimes: coincidences and distinctions*. Estudios= Working papers / Instituto Juan March de Estudios e Investigaciones, Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales, 2002(179). Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales.
30. Michaelsen, M. *Transforming Threats to Power: The International Politics of Authoritarian Internet Control in Iran*. *International Journal of Communication*. 2018. Vol. 12. pp. 3856-3876.
31. Minzner, C. *COUNTRIES AT THE CROSSROADS 2011: CHINA*. Freedom House, 2011.
32. Oh, S. *Formation of International Relations Theory in East Asia : Finding the Diplomatic Strategy of Sino-Japanese Relations in the Cold War Era*.

- Paper prepared for the presentation at the 2013 WPSA annual meeting. 2013.
33. Pak J., Park P. Liberal democracy in South Korea : DEMOCRACY & DISORDER, POLICY BRIEF. Foreign Policy at BROOKINGS.
  34. Palous, M. Totalitarianism and Authoritarianism. In: Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict, Vol. 3, pp. 2129-2142. Oxford: Elsevier.
  35. Palous, M. Totalitarianism and Authoritarianism. In: Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict, Vol. 3, pp. 2129-2142. Oxford: Elsevier.
  36. Pivotal States, Global South and India-South Korea Relations. Edited by Choong Yong Ahn & Jagannath Panda. Stockholm-Nacka: Institute for Security and Development Policy, 2023. 128 p.
  37. Populism in the liberal democracies of East Asia: South Korea, Japan, and Taiwan : Working Papers on East Asian Studies, No. 137 / Edited by H.B. Mosler. University of Duisburg-Essen, Institute of East Asian Studies IN-EAST, 2023.
  38. Sakai, T. North Korea's Political System*. Kaigai Jijo. 2013. Vol. 61. No. 2. pp. 46-59.
  39. Sakai, T. North Korea's Political System. KaigaiJijo (Journal of World Affairs). 2013. Vol. 61, No. 2. P. 46-59.
  40. Solís M. Japan's consolidated democracy in an era of populist turbulence : DEMOCRACY & DISORDER, POLICY BRIEF. Foreign Policy at BROOKINGS.
  41. Tabatabai, A. M. Iran's Authoritarian Playbook: The Tactics, Doctrine, and Objectives behind Iran's Influence Operations. The Alliance for Securing Democracy at The German Marshall Fund of the United States, 2020.

42. Takenaka, H. *Japan's Democracy: Lessons and Reflections*. Japan Center for International Exchange, 2021.
43. Tang, W. *Democratic Authoritarianism: A Study of Chinese Political Orientations*. In: Zhong, Y., Inglehart, R. F. (eds.). *CHINA AS NUMBER ONE? THE EMERGING VALUES OF A RISING POWER*. University of Michigan Press, 2024.
44. *The state of democracy in Asia and the Pacific*. In: *The Global State of Democracy 2019 Addressing the Ills, Reviving the Promise*. Chapter 4. 2019.
45. Thompson, M. R. (2004). *Pacific Asia after 'Asian Values': Authoritarianism, Democracy, and 'Good Governance'*. *Third World Quarterly*, 25(6), 1079–1095.
46. *U.S.-JAPAN APPROACHES TO DEMOCRACY PROMOTION* / Edited by M.R. Auslin and D.E. Bob. SASAKAWA USA, Sasakawa Peace Foundation USA, 2017.
47. Van den Bosch, J. 2013. *Political regime theory: identifying and defining three archetypes*. *The Copernicus Journal of Political Studies*, 2(4), 78-96.
48. Varshney A. *India's Democratic Longevity and Its Troubled Trajectory*. *Democracy in Hard Places* / Edited by S. Mainwaring & T. Masoud. Oxford University Press, 2022.
49. Wu, W.-C. (2015). *A Critical Review on the Important Classificatory Concepts of Modern Political Regimes*. *東吳政治學報*, 33(4), 211-281.
50. Yadav N., Singh V.B. *E-Governance: Past, Present and Future in India*. *International Journal of Computer Applications*, 2012, T. 53, № 7.

АНОТАЦІЯ

Начевний Д. С. Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії (бакалаврська робота). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 58 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному аналізу демократичних і авторитарних політичних режимів у країнах Азії. Розкрито поняття політичного режиму, критерії розмежування його типів та ключові підходи до їх класифікації. Проаналізовано історичні передумови, культурні особливості, наслідки колоніалізму та геополітичні впливи, що зумовили становлення режимів в окремих країнах регіону. Перший розділ роботи охоплює теоретичне підґрунтя класифікації політичних режимів. Другий розділ присвячено порівняльному аналізу: досліджено демократичні системи Японії, Індії та Південної Кореї, а також авторитарні моделі Китаю, Ірану й Північної Кореї.

Ключові слова: політичний режим, демократія, авторитаризм, Азія, порівняльний аналіз, державне управління.

ANNOTATION

Nachevnyi D. S. Comparative Analysis of Democratic and Authoritarian Regimes in Asian Countries (Bachelor's Thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 58 p. (manuscript).

This bachelor's thesis provides a comprehensive analysis of democratic and authoritarian political regimes in Asian countries. The work examines the concept of political regime, its typology, and key classification criteria. It analyzes the historical, cultural, colonial, and geopolitical factors that have shaped different forms of governance across Asia. The first chapter presents the theoretical foundations of regime classification. The second chapter conducts a comparative study of democratic systems (Japan, India, South Korea) and authoritarian regimes (China, Iran, North Korea), revealing their institutional features and dynamics.

Keywords: political regime, democracy, authoritarianism, Asia, comparative analysis, governance.

ВІДЗИВ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
4-го курсу групи ОП-42 денної форми навчання
спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики»
філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Начевного Дмитра Сергійовича
на тему: «Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у
країнах Азії»

Кваліфікаційна робота Дмитра Сергійовича Начевного присвячена глибокому й системному аналізу різних типів політичних режимів у країнах Азії. В умовах стрімких глобальних змін, зростання авторитарних тенденцій у світі та посилення впливу азійського регіону на геополітичну ситуацію, дослідження такого роду є надзвичайно актуальним і має вагоме наукове значення.

У першому розділі роботи автор дає всебічну характеристику політичних режимів, обґрунтовує критерії розмежування демократичних та авторитарних моделей, опрацьовує класичні й сучасні підходи до типологізації (зокрема, Х. Лінца, К. Фрідріха, З. Бжезинського, І. Ермакоффа та ін.). Автор також детально висвітлює історико-політичні передумови становлення політичних режимів в Азії, розкриваючи вплив культурних чинників, колоніалізму та трансформацій модернізації.

У другому розділі зосереджено увагу на практичному порівнянні функціонування демократичних та авторитарних режимів на прикладі шести країн: Японії, Індії, Південної Кореї (демократії) та Китаю, Ірану й Північної Кореї (авторитаризми). Автор демонструє глибоке розуміння політичної специфіки кожної країни, аргументовано розкриває структурні характеристики режимів, їхню ідеологічну основу, рівень політичної мобілізації, зовнішні виклики та внутрішню стабільність.

Сильними сторонами роботи є: чітка структура, логічна послідовність розділів і підрозділів; глибокий теоретичний фундамент, представлений в огляді концепцій політичних режимів; порівняльно-аналітичний підхід, що дозволяє виявити спільні риси та відмінності між типами режимів; використання широкого кола джерел (50 позицій), зокрема англомовної літератури;

актуальність теми, що вписується в глобальний дискурс демократизації, авторитарної резилієнтності та регіональних особливостей.

До незначних недоліків можна віднести певну диспропорцію у висвітленні кейсів (на прикладі Південної Кореї аналіз є дещо поверхневим, ніж щодо Японії чи Індії), а також можливість уточнення деяких назв підрозділів для більш чіткої відповідності змісту. Також було б доцільно окремо виділити проблематику "азійських цінностей" як аналітичний блок у другому розділі.

Попри це, робота вирізняється самостійністю, аналітичністю, належним академічним стилем і відмінною науковою культурою.

У цілому кваліфікаційна робота бакалавра «Порівняльний аналіз демократичних та авторитарних режимів у країнах Азії» за всіма критеріями відповідає вимогам до бакалаврських кваліфікаційних робіт і заслуговує на оцінку «відмінно» (90 бали зі 100), а її автор, Начевний Дмитро Сергійович, гідний присвоєння кваліфікації бакалавра зі спеціальності 052 «Політологія» (ОПП «Політичні технології та аналіз політики»).

Науковий керівник:

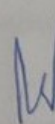
д. політ. н., доцент, професор

кафедри політології

Харківського національного університету

університету імені В. Н. Каразіна

М.В.Шаповаленко

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
4-го курсу групи ОП-42 спеціальності 052 «Політологія»

**ОПП «Політичні технології та аналіз політики» філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Начевного Дмитра Сергійовича
На тему «Порівняльний аналіз демократичних і авторитарних
режимів в країнах Азії»**

Кваліфікаційна робота Начевного Д. С. розкриває особливості демократичних режимів Азії на прикладі Японії, Індії та Південної Кореї та специфіку функціонування авторитарних режимів на прикладах Китаю, Ірану та Північної Кореї. Здійснено порівняльний аналіз структурних характеристик, ідеологічних засад та політичної мобілізації в демократичних і авторитарних режимах Азії.

Проведено комплексний аналіз теоретичних засад класифікації політичних режимів та порівняльний аналіз особливостей функціонування демократичних і авторитарних моделей в країнах Азії, виявляючи ключові характеристики, історико-політичні передумови їхнього становлення та сучасні тенденції розвитку. Висновки, отримані здобувачем у процесі виконання кваліфікаційної роботи бакалавра, є повними, обґрунтованими, повністю розкривають поставлену мету та визначені завдання. Але варто було б більше уваги приділити впливу заколоту на політичної ситуації у Південній Кореї.

Наукова та практична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні теоретичних уявлень про сутність, класифікацію та динаміку політичних режимів в азійському регіоні, що є важливим для розуміння глобальних політичних процесів.

Робота є комплексним самостійним дослідженням, добре структурована. Під час виконання кваліфікаційної роботи автор показав достатній рівень підготовки та знань з обраної теми, вміння самостійно аналізувати та систематизувати матеріал, робити висновки та узагальнення. Рекомендовано до захисту.

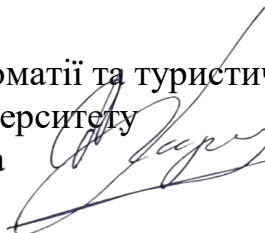
Рецензент:

к. іст. н., доцент, завідувач

кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Харківського національного університету

університету імені В. Н. Каразіна

Анатолій ПАРФІНЕНКО